

Riihimäen kaupungin ympäristöraportti

Riihimäen kaupunki 2005

Riihimäen kaupunki
PL 125
11101 Riihimäki
www.riihimaki.fi

Lisätietoja:

Elina Mäenpää, ympäristönsuojelupäällikkö
puh. 020 758 4160, 040 330 4160
elina.maenpaa@riihimaki.fi

Tilaukset:

Tietotupa puh. 020 758 4000

Taitto ja kannen piirros: Juha Ilkka

Piirroksat: Luontokoulu Sinitiaisen kummiluokkien oppilaat

Valokuvat: Riihimäen kaupunki, Luontokoulu Sinitiaisen, ellei toisin mainita

ISBN 952-5571-05-X

Painopaikka: Yliopistopaino, Helsinki 2005

NÄHEEN
YMPÄRISTÖKESKUS

Sisällysluettelo

- 3 Esipuhe
- 4 Yleistietoa Riihimäestä
- 6 Kaupungin ympäristövastuu
- 7 Kaupungin ympäristönsuojelun strategiset askeleet
- 8 Kaupungin ympäristöjärjestelmä
- 10 Kaupungin ympäristöpolitiikka
- 12 Ympäristöpolitiikan toteutuminen hallintokunnittain vuonna 2004
- 23 Kaupungin yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat
- 32 Ympäristönsuojelun taloudelliset mittarit
- 38 Tytäryhteisöt
- 39 Ympäristön tila
- 41 Ympäristön tilan ja kestävä kehityksen indikaattoreita
- 43 Yhteenveto ja kehittämistarpeita
- 44 Ympäristöjärjestelmätyön kohokohtia
- 46 Ympäristöohjelmien toteutuminen

Esipuhe

Ympäristöasioihin panostaminen on jo 1990-luvun alusta lähtien ollut Riihimäen kaupungin strateginen valinta. Ympäristönäkökulmaa on painotettu myös kaupungin strategiassa ja ympäristövastuullisuus on tunnistettu kaupungin toimintojen kehittämisessä korostettavaksi vahvuudeksi. Kaupungin ympäristötyö näkyy myös Kuntaliiton ympäristöbarometrissa, jonka mukaan Riihimäen kaupunki on onnistunut ympäristöpolitiikassaan kolmanneksi parhaiten Suomen kunnista.

Riihimäen kaupungin ympäristöraportti liittyy kaupungin ympäristöjärjestelmään, ja se laaditaan vuosittain osana kaupungin tilinpäätösasiakirjoja. Raportti on suunnattu ennen kaikkea kaupungin päättäjäille ja kaupungin työntekijöille mutta myös kaikille riihimäkeläisille.

Tämä julkaisu on Riihimäen kaupungin viides ympäristöraportti. Raportissa on kerrottu Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikan toteutumisesta vuonna 2004 sekä luotu katsaus kuluneen valtuustokauden ympäristötyöhön. Koko kaupungin yhteisiksi ympäristönäkökohdiksi ovat nousseet jätehuolto, energiankäyttö, ympäristötietoisuus, hankintojen ympäristövaikutukset, kuljetukset ja kaupunkirakenne. Raportissa on eri hallintokeskusten arviot oman toimialansa ympäristöpolitiikan painotuksista vuonna 2004. Esiin on nostettu esimerkkejä ympäristönsuojelua tukevista hankkeista ja tapahtumista vuoden varrelta ja raportin lopussa on yhteenveto hallintokuntien ympäristöohjelmista työyksiköittäin. Raportissa tarkastellaan lisäksi hallintokuntien ympäristönsuojelun kuluja ja tuloja.

Raportin tiedot on kerätty eri hallintokunnissa ja koottu raportiksi työryhmässä, jonka työskentelyyn ovat osallistuneet suunnitteluinsinööri Sirpa Aulio teknisestä virastosta, vs. viestintäsihteeri Teresa Pohjola kaupunginkansliasta sekä ympäristönsuojelupäällikkö Elina Mäenpää, projektipäällikkö Silja Sarkkinen, projektisihteeri Markku Kyöstilä ja ympäristönsuojelusuunnittelija Mirikka Anttalainen ympäristönsuojeluyksiköstä. Ympäristöraportoinnin kehittäminen on ollut yksi HÄMY- eli Ympäristöviestintää yhteistyössä Hämeessä -hankkeen toimintoja. Kaupungin ympäristötiimi on kommentoinut raporttiluonnosta ja tietojen keruuseen on osallistunut suuri joukko ihmisiä eri työyksiköistä. Raportin ulkoasu on graafikko Juha Ilkan käsialaa.

Kiitämme kaikkia raportin tekoon osallistuneita hyvästä ja rakentavasta yhteistyöstä.

Riihimäellä 16.5.2005

Seppo Keskiruokanen
kaupunginjohtaja

Elina Mäenpää
ympäristönsuojelupäällikkö

Yleistietoa Riihimäestä

Riihimäki sijaitsee Salpausselkien harjuselänteiden välissä, osin sekä Kokemäenjoen että Vantaanjoen vesistöalueella. Kaupunkia halkoo itä–länsi-suunnassa valtakunnallinen vedenjakaja. Kaupungin keskusta sijoittuu vedenjakaja-alueen päälle. Riihimäen varsin tasaisessa korkokuvassa tärkeimmät mäki-alueet ovat Hatlamminmäki, Korttionmäki ja Vahteriston–Huhtimonmäen metsäiset moreenimäet, joista Korttionmäki on jo otettu aktiiviin maankäyttöön kaavoittamalla sitä asuinalueeksi.

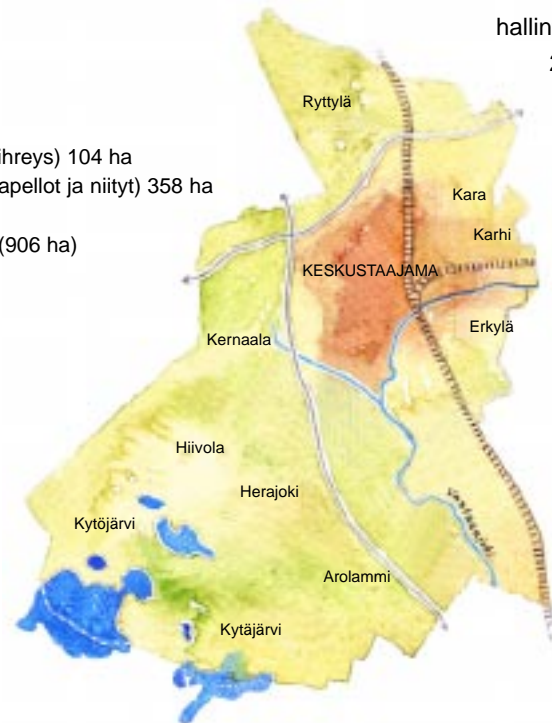
Väkiluku 26 846

Pinta-ala 126 km², josta

- vesipinta-alaa 5 km²
- maapinta-alaa 121 km²
- asemakaavoitettu pinta-ala 2069 ha
- rantakaavoitettu alue 242 ha
- kaupungin omistuksessa 1833 ha
- rakennettuja viheralueita (puistot ja katuvihreys) 104 ha
- muita viheralueita (puistometsät, maisemapellot ja niityt) 358 ha
- peltoa 2500 ha
- metsää (kaupungin omistamaa) 5000 ha (906 ha)

Luontopolkuja 5 kpl

Valaistuja ulkoilureittejä 16,9 km

Laajimmat, rakentamattomat mäki-alueet ovat Riihimäen lounais- ja eteläosien metsäalueet. Riihimäen maisemaa luonnehtii nykyisellään kiinteä keskustaajama, suuret tielinjat sekä pohjois–etelä- että itä–länsisuunnassa, ja taajaman ulkopuolinen viljelymaisema sekä suot. Vantaanjoen kapea uoma kulkee halki kaupungin. Keskustaajaman eteläpuolella sijaitseva Silmäkenevan suo, jonka läpi Vantaanjoki virtaa, on ojitettu ja metsitetty.

Sammalistsosuo kaupungin pohjoisosassa on turvetuotantoalueena. Luonnontilaisimpana on säilynyt kaupungin koilliskulmassa Hatlamminsuu, joka on maankäyttösuunnitelmissa luonnonsuojelualueena.

Elinkeinorakenne on Riihimäellä palvelupainotteinen. Palveluelinkeinoista hallintopalvelut mukaan lukien saa elantonsa 74 % asukkaista, jalostuksesta 24 %, alkutuotannosta vajaa 1 %. Suurin työnantaja on Riihimäen kaupunki, vakinaisen henkilökunnan määrä vuonna 2004 oli 1103 (vakinaisen henkilöstön osuus 79 % koko henkilöstöstä).

Riihimäellä on vähän suurteollisuutta. Ympäristön kannalta merkittävimmät ovat Fortum Oy:n Riihimäen voimalaitos, Versowood Riihimäki Oy:n sahateollisuus, Ekokem Oy Ab:n valtakunnallinen ongelmajätteen käsittelylaitos, Sako Oy:n asetehdas, Kumera Oy:n voimansiirtolaitetehdas, Valio Oy Herajoen meijeri, Degussa CC Finland Oy:n maali- ja pinnoitetehtas sekä Aga Ab:n kaasujen tuotantolaitos.

Riihimäen kaupungin organisaatio vuonna 2004

Luottamushenkilöorganisaatio	
Kaupunginvaltuusto	
Tarkastuslautakunta	Edustajat kuntayhtymissä
Keskusvaalilautakunta	
Kaupunginhallitus	
Ympäristölautakunta	
Perusturvalautakunta	
Koulutuslautakunta	
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	
Tekninen lautakunta	
Vesihuoltolaitoksen johtokunta	

Viranhaltijaorganisaatio Johtava viranhaltija
Kaupunginjohtaja Seppo Keskiruokanen
Hallintokeskus Jouko Grönroos Kaupunginkanslia Talous- ja suunnitteluosasto Henkilöstöyksikkö Museoyksikkö
Ympäristökeskus Seppo Lehtonen Ympäristönsuojeluosasto Rakennusvalvontayksikkö
Perusturvakeskus Marja-Liisa Lindfors Yhteispalvelut Sosiaalityö Päivähoito Vammais- ja vanhustalot Koti- ja vanhustalot
Koulutuspalvelukeskus Esa Santakallio Peruskoulut Lukiot Ammatilliset oppilaitokset Muut oppilaitokset Kaupunginkirjasto Keskuskeittiö
Kulttuuri- ja vapaa-aikakeskus Annina Ranta-Häti Toimisto- ja hallintopalvelut Ohjauspalvelut Tekniset palvelut Laitospalvelut
Tekninen virasto Pertti Isokangas Hallintopalvelut Kaavoituspalvelut Kartta- ja tonttipalvelut Tila- ja yhdyskuntatekniset palvelut Pesula
Vesihuoltolaitos Pertti Isokangas

Kaupungin ympäristövastuu

Kuntalain mukaan kunta on osaltaan vastuussa asukkaidensa hyvinvoinnista ja kestäväen kehityksen edistämisestä alueellaan. Kunnanhallitus johtaa toimia ympäristönsuojelun huomioon ottamiseksi kunnan toiminnassa.

Kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestäväen kehitystä alueellaan.

Kuntalaki 365/1995 1 §

Ympäristönsuojelun yleissuunnittelua ja toimia ympäristönsuojelun huomioon ottamiseksi kunnan toiminnassa johtaa kunnanhallitus.

Laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta 64/1986 4 §

Kaupungin vastuu ympäristöstä on lakisääteinen tehtävä. Kuntalaissa, laissa kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta, ympäristönsuojelulaisissa, maankäyttö- ja rakennuslaissa, jätelaissa ja monissa muissa säädöksissä annetaan kunnan vastuulle lakisääteisiä ympäristönsuojeluun ja kestäväen kehityksen edistämiseen liittyviä tehtäviä.

Lakien asettamat vaatimukset ovat vähimmäisvaatimus kunnan toiminnalle. Lakisääteisten vaatimusten täyttämisen lisäksi Riihimäen kaupunki edistää ympäristönsuojelua monin vapaaehtoisin keinoin. Riihimäen kaupunki koko organisaationa kantaa vastuutaan ympäristöstä erityisesti ympäristöjärjestelmän avulla, energiansäästösopimuksen kautta, osallistumalla ilmastonsuojelu-

kampanjaan sekä tukemalla sidosryhmiensä ympäristötietoisuutta kehittämishankkeillaan.

Riihimäen kaupungin kehittämissstrategiassa ympäristövastuullisuus on katsottu yhdeksi kaupungin vahvuuksista. Kuntaliiton vuonna 2004 julkaiseman kuntien ympäristöbarometrin mukaan Riihimäen kaupunki oli onnistunut ympäristöpolitiikassaan vuoden 2001 tilastotietojen perusteella kolmanneksi parhaiten tutkimukseen osallistuneesta 214 Suomen kunnasta.

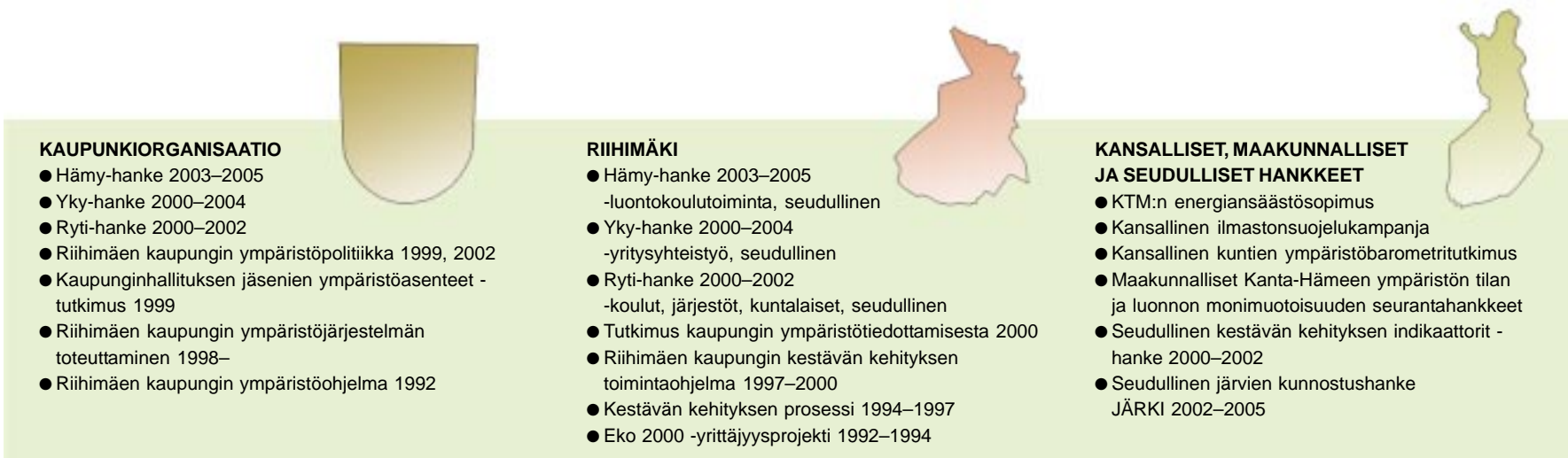
Riihimäen kaupungin ympäristönsuojelutyön strategiset askeleet

Riihimäen kaupungin ympäristönäkökulma on kehittynyt ja jäsentynyt vuosien työllä. Vuonna 1992 hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa Riihimäen kaupungin ympäristöohjelma, joka sisälsi tuolloin vielä harvinaisen kestävän kehityksen näkökulman ja yhteistyölähtökohdan. Ohjelma oli kaupungin hallinnon sisäisiä toimia ja toimintatapoja tarkasteleva, ja sen teemat, kuten kestävä luonnonvaraperusta, ympäristöriskien hallinta sekä ympäristökasvatus, ovat säilyneet vuosien mittaan eri projektien ja myös kestävän kehityksen paikallisagendaprosessin pohjana.

Kestävän kehityksen prosessi laajensi näkökulmaa ja johti yhteistyöhön kansalaisjärjestöjen ja yritysten kanssa. Yritysten ympäristöosaamista ja ympäristöalan yrittäjyyttä tuettiin 1990-luvun alussa EKO 2000 -uusyrittäjyyshank-

keessa, jossa kaupunki ja yritykset hakivat uusia yhteistyötapoja. Tätä työtä on jatkettu muun muassa EU-tuella toteutettavilla projekteilla. Vuosina 2000–2004 toteutettu YKY-hanke oli yritysten ja kuntien ympäristöyhteistyöhanke, jossa tuettiin pk-yritysten ympäristötietoisuutta muun muassa koulutuksen ja yhteisten selvitysten avulla. Vuonna 2002 päättynyt RYTI-hanke oli kansalaisyhteistyön ja päätäjiin kohdistuva ympäristöviestintähanke ympäristötietoisuuden parantamiseksi. Etenkin nuorten ja lasten ympäristötietoisuutta puolestaan edistetään vuoden 2005 loppuun jatkuvassa HÄMY-hankkeessa.

Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmä on yksi tärkeä työväline kaupungin sisäisessä ympäristöasioiden hallinnassa.

Riihimäen kaupungin strategiset askeleet. Kuvaan on koottu vuosien varrelta ne Riihimäen kaupungin ympäristönsuojelun hankkeet, projektit ja ohjelmat, joilla on tavoiteltu laajaa kestävä kehitystä ja hyvää ympäristön tilaa tukevaa ympäristönäkemyttä.

Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmä

Riihimäen kaupungin organisaatiossa ympäristön hyväksi tehtävät toimet koordinoidaan ympäristöjärjestelmän avulla. Kaupungin ympäristöjärjestelmä on kevennetty, käytännönläheinen versio kansainvälisen ISO 14001 -standardin mukaisesta ympäristöjärjestelmästä. Ympäristöjärjestelmän peruseriaatteita ovat muun muassa toiminnan jatkuva ja järjestelmällinen parantaminen, lainsäädännön noudattaminen ja ympäristön pilaantumisen ennaltaehkäisy.

Ympäristöpolitiikka ohjaa toimintaa

Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmän ytimenä on valtuustokausittain vahvistettava ympäristöpolitiikka ympäristöpäämäärineen. Ympäristöpolitiikka on osa kaupungin kokonaisstrategiaa.

Ympäristöpolitiikka ja -päämäärät ohjaavat kaupungin merkittävimpien ympäristöön vaikuttavien toimien (ympäristönäkökohtien) huomioon ottamista toiminnassa ja päätöksenteossa. Ympäristöpolitiikan ohjaamana ympäristön tilaa pyritään parantamaan lisäämällä kaupungin myönteisiä ympäristövaikutuksia ja vähentämällä kielteisiä vaikutuksia.

Järjestelmätyö käytännössä

Riihimäen kaupungissa ympäristöjärjestelmä on osa kaupungin suunnittelujärjestelmää ja siten myös osa normaalia työn kehittämistä. Hallintokunnat ottavat ympäristöpolitiikan huomioon kaikessa toiminnassaan sekä laativat vuosittain ympäristöpolitiikkaa tukevat ympäristöohjelmansa osana talouden ja toiminnan suunnittelua. Luottamushenkilöelimet seuraavat suunnitelmien toteutumista tilinpäätöskäsittelyn yhteydessä.

Eri hallintokuntien edustajista koostuva ympäristötiimi koordinoi järjestelmätyötä ja järjestää koulutusta yksiköiden ympäristövastaaville ja muille työnteo- kijoille. Kaupungin johtoryhmä ohjaa ympäristöjärjestelmän toteuttamista ja kehittämistä.

Saavutusten raportointi

Hallintokunnissa saavutetut tulokset kirjataan vuosittain kaupungin ympäristöra- porttiin. Raportin tarkoitus on seurata ympäristöpolitiikan toteutumista sekä tukea hallintokuntien välistä yhteistyötä ja organisaation sisäisen ympäristöjär- jestelmän ylläpitoa ja kehittämistä. Ympäristöraportti jaetaan valtuustolle ja hallintokunnille tilinpäätöksen yhteydessä.

Kunkin valtuustokauden lopussa, kuten nyt vuoden 2004 ympäristöraportis- sa, raportoidaan laajemmin ympäristöasioiden kehityksestä kaupungin organi- saatiossa.

Lisätietoja

Ympäristöjärjestelmän käsikirja ja muita järjestelmätyöhön liittyviä asiakirjoja löytyy kaupungin Intranetistä. Myös kaupungin internet-sivuilla on perustietoa järjestelmästä, ja tarkempaa tietoa voi kysyä kaupungin ympäristönsuojeluyksi- köstä.

Sanasto

Ympäristöpolitiikka

Koko kaupungin ja kaikkien sen hallintokuntien ympäristönsuojelutyötä ohjaava sitoumus. Ympäristöpolitiikka sisältää ympäristöpäämäärät, jotka hallintokunnat ottavat huomioon toiminnassaan sekä sen suunnittelussa ja seurannassa. Kaupunginvaltuusto vahvistaa ympäristöpolitiikan valtuustokausittain.

Ympäristöpäämäärät

Kaupungin ympäristöpolitiikassa määritetyt aihealueet, joiden suhteen kaupun- ki haluaa parantaa toimintaansa, esimerkiksi liikenteen ympäristöhaittojen eh- käiseminen ja vähentäminen. Päämäärät otetaan huomioon hallintokuntien toiminnassa ja ympäristöohjelmissa.

Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmä

Kaupungin toiminnot aiheuttavat sekä myönteisiä että kielteisiä ympäristövaikutuksia. Esimerkiksi jätevesien puhdistus on ympäristön kannalta hyödyllistä, mutta esimerkiksi kuljetuksissa tai rakennusten lämmityksessä syntyvät päästöt aiheuttavat ympäristön kuormittumista.

Kaupungin vaikutukset ympäristöönsä ovat kuitenkin näitä suoria vaikutuksia laajemmalla. Kaupunki luo edellytykset muiden toiminnalle muun muassa maankäytön suunnittelulla, ylläpitämällä vesihuoltoa ja katuverkostoa sekä järjestämällä jätteenkuljetuksen. Lisäksi kaupunki vaikuttaa kuntalaisten, yritysten, yhteisöjen ja monien muiden sidosryhmien toimintaan esimerkiksi tiedotuksen, kasvatuksen, yhteistyöhankkeiden ja valvonnan avulla. Tytäryhtiöidensä toimintaa kaupunki säätelee konserniohjeilla, joihin ympäristöasioiden hallinta on sisällytetty.

Ympäristönäkökohta

Ympäristönäkökohtia ovat kaikki eri toiminnot, joilla on vaikutusta ympäristöön, esimerkiksi henkilö- ja tavarakuljetukset ja työkoneiden käyttö. Kaupungin yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat on otettu huomioon ympäristöpolitiikassa. Jokaisella kaupungin yksiköllä voi olla myös muita, omalle toiminnalle tyypillisiä ympäristönäkökohtia.

Ympäristövaikutus

Ihmisen toiminnasta aiheutuva hyvä tai huono muutos ympäristössä, esimerkiksi ilman epäpuhtauksien lisääntyminen liikenteen seurauksena. Toimintaansa kehittämällä kaupunki pyrkii vähentämään haitallisia ympäristövaikutuksia ja vahvistamaan myönteisiä vaikutuksia.

Ympäristöjärjestelmä

Sovittu tapa, jonka avulla ympäristöasiat sisällytetään kaupungin hallintokuntien ja työyksiköiden tavanomaiseen toimintaan ja sen suunnittelu-, toteutus- ja seurantaan. Järjestelmän avulla toteutetaan kaupungin ympäristöpolitiikka.

Ympäristöohjelma

Tavoitteet, toimenpiteet, aikataulut, resurssit ja vastuut sisältävä suunnitelma, jonka avulla kukin hallintokunta edesauttaa ympäristöpolitiikan ja -päämäärien toteutumista. Kukin yksikkö laatii ympäristöohjelmansa vuosittain taloussuunnittelun yhteydessä ja sen toteutumista seurataan tilinpäätöskäsittelyn yhteydessä.

Ympäristötiimi

Ympäristötiimi toimii johtoryhmän ja työyksiköiden välissä ja koostuu hallintokuntien edustajista. Ympäristötiimin tehtävänä on välittää tietoa ja koordinoita hallintokuntien ja työyksiköiden ympäristöön vaikuttavaa toimintaa sekä kehittää ympäristöjärjestelmää.

Ympäristövastaava

Hallintokunnat nimeävät kaupungin jokaiseen työyksikköön/rakennukseen ympäristövastaavan. Ympäristövastaavan tehtävänä on muun muassa hoitaa käytännön ympäristöasioita, kuten organisointia, opastamista ja tiedottamista yksikkötasolla. Ympäristövastaava toimii yhteistyössä hallintokunnan ympäristötiimin jäsenen kanssa. Ympäristövastaavia on yhteensä noin 80.

Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka

Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 11.3.2002. Se sisältää kaupungin ympäristöpäämäärän tärkeimmät teemat ja painotukset sekä menettelytavat. Ympäristöpolitiikan perustana ovat koko kaupungin strategia, siinä määritelty ympäristövastuun käsite ja ympäristöjärjestelmätyn yhteydessä tunnistetut kaupungin merkittävät yhteiset ympäristönäkökohdat, joita ovat jätehuollon toimivuus ja kierrätys, energia, ympäristötietoisuus, hankintojen ympäristövaikutukset, kuljetukset ja kaupunkirakenne. Ympäristöpolitiikka tarkistetaan valtuustokausittain.

Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikka

hyväksytty kaupunginvaltuustossa 11.3.2002

Tämä ympäristöpolitiikka on osa Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmää. Ympäristöpolitiikan tarkoituksena on huolehtia ympäristön tilasta. Tavoitteena on Riihimäen kaupungin hallinnon ja myös ympäristön tilaan vaikuttavien muiden tahojen, kuten asukkaiden, järjestöjen ja yritysten hyvä tietämys ja yhteisvastuu ympäristöasioista.

Riihimäen kaupunki sitoutuu koko hallinnossaan ympäristön pilaantumisen ehkäisyyn, jatkuvaan ympäristönsuojelutason parantamiseen sekä lainsäädännön velvoitteiden täyttämiseen. Kaupungin keinoja ympäristöpolitiikan toteuttamiseksi ovat koko hallinnon läpäisevä ympäristöjärjestelmä, ympäristönsuojelun viranomaistyö sekä kampanjat ja projektit, joilla vahvistetaan yhteistyötä kaupungin organisaation ulkopuolella.

Tämän politiikan hyväksyy Riihimäen kaupunginvaltuusto, ja se on osa koko kaupungin kehittämissstrategiaa ja -ohjelmaa.

Riihimäen kaupungin ympäristöpäämäärä

1. Luonnonvaroista huolehtiminen

Luonnonvarojen käytössä otetaan huomioon tulevien sukupolvien tarpeet säilyttämällä luonnonvarat monipuolisina, elinvoimaisina ja maisema- ja virkistyskäytöltään laadukkaina.

Riihimäen kaupungin pohjavesien suojelutoimenpitein turvataan riihimäkeläisille puhdas juomavesi ja edistetään metsien ja virkistysalueiden sekä muiden luontokohteiden luonnon monimuotoisuutta.

Riihimäen kaupunki säästää luonnonvaroja myös jätteiden määrää vähentämällä, jätteiden hyötykäyttöä lisäämällä, jäteneuvonnalla ja alueellista jätteenhuoltoyhteistyötä kehittämällä sekä kiinnittämällä huomiota kaupungin hankintojen ympäristövaikutuksiin.

2. Energiankäytön tehostaminen ja seuranta sekä ilmastonmuutos

Riihimäen kaupunki tehostaa energiankäyttöään ja energiankulutuksen seuranta omilla toimintoissaan.

Riihimäen kaupunki seuraa kasvihuonekaasupäästöjään ja pyrkii vähentämään niitä yhteistyössä muiden päästöjä aiheuttavien toimijoiden kanssa.

3. Ympäristöriskien hallinta

Riihimäen kaupunki ehkäisee ennalta omilla toimillaan maankäytön suunnittelussa ja elinkeinopolitiikassa sekä elinkeinoelämän ohjauksessa ja ympäristövalvonnassa tuotantoelämän ympäristöhaittoja sekä pienentää olemassa olevia haittoja. Riihimäen kaupunki havaitsee myös oman toimintansa ympäristöriskit ja huolehtii niiden hallinnasta.

4. Maankäytön suunnittelu ja rakentamisen vaikutusten hallinta

Riihimäen kaupungin harjoittamalla maankäytön suunnittelulla, rakennetun ja kulttuuriympäristön suojelulla ja parantamisella luodaan Riihimäelle hyvää kokonaisympäristöä, joka on yhdyskuntarakennetta eheyttävä, toimiva, turvallinen, viihtyisä ja virikkeellinen.

Uusien asuinalueiden kaavoituksessa meluntorjuntaan ja maaperän pilaantumiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

5. Liikenteen ympäristöhaittojen ehkäiseminen ja vähentäminen

Liikenteen suunnittelulla ja ohjaamisella luodaan turvallinen ja sujuva liikenne sekä tarkoituksenmukainen liikennöintitapajakauma. Liikenneverkko suunnitellaan siten, että turhaa liikennetarvetta ei ole ja liikenteestä aiheutuvat ilmaansaaste-, melu- ja muut haitat minimoidaan.

Riihimäen kaupunki turvaa kevyen liikenteen ja joukkoliikenteen toimintaedellytykset ja siten vähentää liikenteen kokonaishaittoja.

6. Ympäristökasvatus ja -tiedotus

Riihimäellä ympäristökasvatus on osa koulujen ja päivähoidon oppisisältöä. Riihimäen kaupungin henkilöstöä koulutetaan ympäristöasioissa ja kaupunkilaisille tiedotetaan heidän ympäristönsä laatuun ja vastuullisen kuluttamisen teemoihin liittyvistä asioista.

Ympäristöpolitiikan hyväksyminen ja toteutumisen seuranta

Tämä ympäristöpolitiikka hyväksytään Riihimäen kaupunginvaltuustossa valtuustokausittain. Toteuttaminen sisällytetään kaupungin kehittämisstrategiaan ja -ohjelmaan.

Kunkin hallintokunnan tähän politiikkaan liittyvät toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet valmistellaan vuosittaisen talousarvion yhteydessä, ja niiden toteutumista selvitetään ympäristöraportissa kaupunginvaltuustolle tilinpäätöksen yhteydessä.

Ympäristöpolitiikan toteutuminen vuonna 2004

Riihimäen kaupungin hallintokuntien päälliköt ovat arvioineet ympäristöpolitiikan toteutumista vuonna 2004 oman hallintokuntansa osalta. Arvioissa on mainittu oleelliset toimenpiteet, jotka ovat edistäneet kaupungin ympäristöpolitiikan tavoitteiden toteutumista vuonna 2004 sekä kerrottu suunnitelmista vuodelle 2005. Arvioinnit sekä yksityiskohtaisempia esimerkkejä toteutuneesta toiminnasta on koottu hallintokunnittain Riihimäen kaupungin ympäristöpolitiikan päämäärien alle.

Hallintokeskus

Luonnonvaroista huolehtiminen

Vuonna 2003 suunnitellut toimenpiteet paperinkäytön kasvun vähentämiseksi ovat toteutuneet kaksipuoleisuuskopioinnin lisääntymisen myötä vuonna 2004.

Atk-laitteiden kierrätyksen osalta toimenpiteet ovat vuonna 2004 toteutuneet suunnitellulla tavalla. Käytöstä poistetuista atk-laitteista on otettu käyttöön varaosia ja käyttökelpoiset osat kierrätetään kaupungin omissa yksiköissä. Korjauskelvottomat toimitetaan PC-netille hävitettäväksi.

Hymonet-hankintojen ympäristötietokanta on ollut käytössä syksystä 2001 alkaen. Kaupungin keskitetyissä hankinnoissa ja päätöksenteossa on huomioitu mahdollisuuksien mukaan kokonaistaloudelliset ja ympäristöystävälliset hankinnat. Tarjouspyynnöissä on ollut myös seuraava vaatimus vuoden 2000 alusta lähtien: tarjouksesta on käytävä ilmi eri vaihtoehtojen vertailut ympäristövaikutukset (ympäristömerkki tai vastaava). Eri tuoteryhmien osalta vaatimusta voidaan täydentää tapauskohtaisesti.

Energiankäytön tehostaminen ja seuranta sekä ilmastonmuutos

Sähkön kulutuksen vähentäminen monistamon osalta on toteutunut. Monistamon kopiokoneet on ajastettu sulkeutumaan virransäästötilaan, jos konetta ei käytetä 10 minuuttiin. Illalla koneet sammuvat klo 17 ja käynnistyvät aamulla

klo 7.45. Työasemien sulkeminen töiden päätyttyä on toteutunut hyvin. Valaistus on kello-ohjattu kaupungintalolla ja sen ulkoalueella. Saneeratulla puolella ovat lähes kaikki lamput energiasäästölamppuja.

Ympäristökasvatus ja -tiedotus

RHL-Datan antamia ohjeita työasemien ja näyttöjen sulkemisesta on noudatettu hyvin. Hallintokunnille on annettu ohjeita käytöstä poistettujen tavaroiden kierrätyksestä ja myymisestä.

Tekninen virasto ja Vesihuoltolaitos

Luonnonvaroista huolehtiminen

Kaupungin metsäomaisuutta on hoidettu metsäsuunnitelman mukaisesti. Vuonna 2005 ryhdytään pohtimaan metsänhoitosuunnitelman uudistamista. Riihimäen kaupungin metsät ovat mukana metsäsertifiointissa (SFS-Sertifiointi Oy nro 2035-01).

Energiankäytön tehostaminen ja seuranta sekä ilmastonmuutos

Riihimäen kaupunki on tehnyt energiansäästösopimuksen kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa vuonna 2000 ja se on voimassa vuoden 2005 loppuun saakka. Energiansäästösopimuksen mukaista kulutustavoitetta, kaukolämmön osalta alle 49,7 kWh/Rm3/v, ei saavutettu. Vuoden 2004 kulutus 54,7 kWh/Rm3/v oli noin 10 % suurempi kuin tavoite. Tavoitteen saavuttamiseen on vaikuttanut eniten uimahallin kulutuksen nousu, joka oli noin 40 %. Nousun vaikutus kokonaiskulutukseen oli noin 6 %. Vuonna 2004 liitettiin kaksi uutta kiinteistöä rakennusautomaation piiriin. Energiakatselmuksia suoritettiin Uramon koululle ja Karan koululle.

Vuoden 2005 tavoitteena on liittää kaksi kiinteistöä lisää rakennusautomaatioon sekä suorittaa kahden kiinteistön energiakatselmuksia.

Ympäristöriskien hallinta

Ympäristölupahakemuksiin annetaan tarpeen mukaan lausunnot sekä maankäytön että vesihuollon kannalta. Vesihuoltolaitos osallistuu vesihuoltolaitosten riskikartoituksiin, joiden laatimisen jälkeen laitoksille laaditaan tarpeen mukaan teollisuusjätevesisopimukset.

Herajoen pohjavesialueen seuranta on jatkettu vakiintuneen ohjelman mukaisesti. Vuonna 2004 valmistui Riihimäen seudun pohjavesialueiden suojelemissuunnitelman laatiminen yhteistyössä alueen kuntien ja Hämeen ympäristökeskuksen kanssa.

Heinäkuun lopulla Riihimäellä satoi erittäin paljon. Rankkojen sateiden vuoksi Vantaanjoki ja viemäriverkot tulvivat. Näistä aiheutui ympäristövahinkoja sekä Vantaanjoelle että Herajoen pohjavedelle.

Lasin kaatopaikan pilaantuneisuuden jatkoselvitystyö sekä Pohjoisen koulun pysäköintialueen pilaantuneisuuden selvitystyö valmistuivat vuonna 2004.

Maankäytön suunnittelu ja rakentamisen vaikutusten hallinta

Keskustan kehittämistyötä on jatkettu. Ragnar Granitin aukion tarkempi suunnittelu aloitettiin. Vahteriston luonto- ja meluselvitykset valmistuivat. Kokko-Taipale IV-asemakaava-alueen meluselvityksen lisätyöt aloitettiin. Tilhi-korttelin asemakaavamuutos sai lainvoiman, maaperän puhdistustyö toteutetaan rakentamisen yhteydessä. Lasin alueen asemakaavamuutos maaperää koskevine määräyksineen käynnistyi konsulttityönä.

Liikenteen ympäristöhaittojen ehkäiseminen ja vähentäminen

Kevyen liikenteen toimintamahdollisuuksia ja turvallisuutta parannettiin jatkamalla Kalevankadun katusaneerausta. Liikenneympäristön muun parantamisen kannalta merkittävimmät kohteet olivat Kauppakadun–Valtakadun liittymän saneerauksen loppuun saattaminen ja Herajoen teollisuusalueella tehdyt katujärjestelyt.

Paikallisliikenteen reitit ja aikataulut suunniteltiin uudelleen ja liikenne kilpailutettiin, ja sen hoidosta tehtiin neljän vuoden sopimus. Uutena lipputuotteena otettiin käyttöön veteraanien ilmainen näyttölippu paikallisliikenteessä.

Liikenneturvallisuudessa tilanne säilyi edelleen hyvänä, vaikka onnettomuuksien ja loukkaantuneiden määrä ylitti vuoden 2003 luvut. Riihimäellä ei vuonna 2004 tapahtunut yhtään kuolemaan johtanutta liikenneonnettomuutta.

Vuonna 2005 toiminta jatkuu edellisvuosien tapaan. Kalevankadun saneeraus on tarkoitus saada valmiiksi. Keskustaan rakennetaan laajahko alue, joka on pääsääntöisesti kevyen liikenteen käytössä. Kaupungin opastusjärjestelmää ollaan kehittämässä ja uusimassa. Edelleen on myös tarkoitus jatkaa pieniä toimenpiteitä erityisesti kevyen liikenteen turvallisuuden parantamiseksi.

Ympäristökasvatus ja -tiedotus

Asemakaavoitukseen sekä yhdyskuntatekniikan suunnitteluun liittyen kaupunkilaisille järjestettiin informaatiotilaisuuksia, joissa kerrottiin heidän ympäristönsä tilaan vaikuttavista asioista. Jätehuollon asiakaspalvelussa annettiin jäteneuvontaa kaupunkilaisille. Neuvontamateriaalin tuottamisen ja tilaisuuksien järjestämisen hoiti työnjaon mukaisesti Kiertokapula.

Riihimäen seudun pohjavesialueiden suojelusuunnitelma

Vuonna 2004 valmistui Riihimäen seudun pohjavesialueiden suojelusuunnitelma. Suunnitelma on laadittu Hämeen ympäristökeskuksen, Riihimäen kaupungin ja Hausjärven ja Lopen kuntien yhteistyönä. Suunnitelman tarkoituksena on pohjaveden suojelun edistäminen Riihimäen seudulla. Suunnitelmaan on kerätty tietoa alueiden hydrogeologisista olosuhteista ja pohjaveden puhtautta uhkaavista riskeistä. Suojelusuunnitelman keskeisenä vaikutustavoitteena on hyvälaatuisten pohja-

veden saannin turvaaminen yhdyskuntien käyttöön nyt ja erityisesti tuleville sukupolville.

Suunnitelma käsittää Riihimäen, Hausjärven ja Lopen kaikki I ja II luokan pohjavesialueet sekä seitsemän III luokan pohjavesialuetta, yhteensä 37 pohjavesialuetta. Riihimäen alueelta suunnitelma sisältää Herajoen ja Juppalan I luokan pohjavesialueet sekä Multatöyrään, Taipaleen, Arolammin ja Riihiviidankallion III luokan pohjavesialueet.

Pohjavesialueiden suojelusuunnitelma on pohjavesivarjojen suojelun keskeinen työväline. Suunnitelmassa kerrotaan, mitä pohjaveden muuttamis- ja pilaamiskielto

merkitsevät pohjavesialueilla. Suunnitelma on tarkoitettu ohjeelliseksi kaupungin viranomaistoiminnassa, erityisesti maankäytön suunnittelussa, pohjavesialueen toimintojen valvonnassa, öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunnassa sekä maa-aineslain mukaisten lupien käsittelyssä. Suunnitelmassa on esitetty suosituksia riskien pienentämiseksi ja ohjeita pohjaveden suojeluun. Suunnitelman sisältö perustuu pääosin ympäristönsuojelulain pohjaveden pilaamiskieltoon ja vesilain pohjaveden muuttamiskieltoon.

Riihimäen kaupungin puistometsien hoitosuunnitelma

Puistotoimisto tilasi vuonna 2004 Keski-Uudenmaan Metsänhoitoyhdistykseltä puistometsiään koskevan hoitosuunnitelman. Suunnitelman tarkoituksena on helpottaa virkistymetsäalueiden hoidon suunnittelua pitkällä tähtäimellä, ja se sisältää metsäkuviointain ohjeet puuston ja aluskasvillisuuden käsittelyä (puuston poisto, harvennus, istutus sekä pohjakasvuston raivaus). Suunnitelma kattaa alkuvaiheessaan runsaat 300 hehtaaria laajentuen lähitulevaisuudessa kattamaan yhteensä yli 400 hehtaaria virkistymetsiä. Suunnitelmaa täydennetään kaavoitustilanteen muuttuessa. Nykyisessä laajuudessaan ja muodossaan suunnitelma tulee käyttöön kevään 2005 aikana, jolloin se myös esitellään asianosaisille tahoille.

Suunnitelma on laadittu painottaen metsien virkistyskäyttöä sekä maisemallisia arvoja. Sitä on tarkoitus toteuttaa siitä laaditun kiireellisyysjärjestyksen mukaan vuosittain, mutta kiristynyt taloudellinen tilanne vaikeuttaa ohjelman läpivientä.

Vahteristoon luontokartoitus

Vahteriston luontokartoitus valmistui syksyllä 2004. Selvitys tilattiin asemakaavoituksen pohjaksi. Kartoituksen laati helsinkiläinen Ympäristötutkimus Yrjölä Oy.

Vahteriston luontoarvoista on kiistelty paikallisesti kohta 20 vuotta. Tehty tutkimus painottui alueen koillisosaan. Patastenmäkeen rajoittuvassa koillisosassa alkuperäinen luonto on eniten kärsinyt hakuista ja myös sijaintinsa takia sieltä voisi löytyä omakotiasumiselle soveltuvia kohtia luontoa häiritsemättä.

Selvityksen mukaan Vahteriston arvokkainta luontoa on alueen itäreunassa oleva korpikuusikko, Huhtionmäen korpialue sekä pohjoisrinteessä oleva lähteikkö. Patastenmäen omakotialueen puolella linnusto oli runsainta, mutta mitään harvinaisuuksia ei kuitenkaan omakotialueen liepeillä havaittu pesivän. Lounaisosassa puolestaan löytyvät reviiirit laajempia havumetsiä suosivilta lintulajeilta. Pesimispuuhissa havaittiin tilitatti, pyy, käki ja palokärki.

Selvityksen yhteenvedossa on todettu ne alueet, joille on mahdollista halutessa rakentaa kasvillisuuden ja linnuston asettamat vaatimukset huomioiden.

Korpikuusikko Huhtionmäen itärinteessä on Vahteriston arvokkainta luontoa. Kuva Rauno Yrjölä.

Jätevedenpuhdistamon esikäsittelyn tehostaminen ja mädättämön rakentaminen

Riihimäen vesihuoltolaitoksen ja Valio Oy:n Herajoen meijerin yhteishankkeena käynnistyi vuoden 2004 alkupuolella biologisen esikäsittely-yksikön ja uuden mädättämön rakentaminen jätevedenpuhdistamolle. Esikäsittely-yksikkö rakennetaan vanhaan altaaseen, joka on toiminut meijerijätevesien ilmastus- ja tasaustaana. Esikäsittelyprosessina on niin sanottu kantoaineprosessi, missä altaaseen sijoitetaan muovisia kantoainekappaleita, joihin hajotustyön tekevä bakteeri-

massa kiinnittyy. Toinen mädättämö rakennetaan lisääntyvän lietemäärän käsittelyä varten. Samassa yhteydessä tehostetaan lisäksi biokaasun hyötykäyttöä uudella kaasumootorilla, jolla tuotetaan sähköä laitoksen tarpeisiin. Työ valmistuu lopullisesti kevään 2005 aikana. Työn kokonaiskustannus on noin 2.000.000 euroa.

Ympäristökeskus

Luonnonvaroista huolehtiminen

Ympäristölautakunnan tehtäviin kuuluu jätehuollon valvonta. Jäteneuvontaa ympäristökeskus antaa yhdessä Kiertokapula Oy:n ja teknisen viraston kanssa. Jätehuoltomääräysten uusiminen käynnistyi vuonna 2004 Kiertokapula Oy:n vetämänä. Ympäristönsuojeluyksikkö on osallistunut niiden valmisteluun. Kiertokapula Oy:n valmistelemien kuntien jätestrategian käsittely ja työstäminen ei ole resurssipulan vuoksi edennyt. Työ on tarkoitus käynnistää vuoden 2005 aikana yhteistyössä teknisen viraston kanssa. Pilaantuneiden maiden puhdistamisessa ja tutkimisessa on edelleen tehty tiivistä yhteistyötä Hämeen ympäristökeskuksen kanssa. Ympäristövaikutuksiltaan merkittävin kohde vuonna 2005 oli Oy Teboil Ab:n jakeluasemalla todettu pohjaveden ja maaperän pilaantuminen. Toiminnan ympäristöluvasta päätetään ympäristölautakunnassa keväällä 2005. Hankintojen ympäristövaikutuksia koskeva raportti valmistui keväällä 2004. Raportti toimitettiin edelleen kaupunginhallituksen hyväksyttäväksi. Kierätykskeskuksen toiminta jatkui ennallaan. Myynti on edelleen hieman lisääntynyt. Rakennusvalvonta hoitaa maa-ainesten oton valvontaa. Ottamistoimintaa ei ollut vuoden 2004 aikana.

Pohjavesien suojeleminen on yksi ympäristölautakunnan keskeisiä tehtäviä. Ympäristönsuojeluyksikkö ottaa kantaa pohjavesi- ja muihin luonnonvarakysymyksiin muun muassa osallistumalla kaupungin eri hallintokuntien hankkeiden suunnitteluun ja valvontaan. Myös laitosten ympäristölupien ehdoissa kiinnitetään huomiota pohjaveden pilaantumisen ehkäisyyn. Pohjavesien laatua seurataan yritysten velvoitetarkkailujen sekä vesihuoltolaitoksen suorittaman pohjaveden tarkkailun avulla. Pohjavesien suojeleminen kiinnitetään erityistä huomiota myös Riihimäen kaupungin ympäristönsuojelumääräyksissä, joita valmistellaan ympäristönsuojeluyksikön vetämänä.

Ympäristönsuojeluyksikkö on osallistunut Hämeen ympäristökeskuksen vetämään Salpausselkä-projektin osahankkeeseen, jossa laadittiin Riihimäen seudun pohjavesialueille suojelusuunnitelmat. Ympäristönsuojeluyksikkö on mukana myös Kanta-Hämeen kuntien Järvet kestävään kehitykseen -hankkeessa, jossa on mukana Riihimäeltä Paalijärvi ja sen aktiivinen suojeluyhdistys. Vuonna 2004 hankkeessa tehtiin esimerkiksi Vähäjärveen laskevaan Kunauso-

jaan laskeutusallas. Uutena hankkeena vuonna 2004 käynnistyi Kanta-Hämeen luonnon monimuotoisuuden tilan seurantahanke, joka jatkuu vuoden 2005 loppuun asti. Hankkeessa inventoitiin vuonna 2004 Riihimäeltä noin sata luonto- ja lähiluontokohdetta. Liito-oravien esiintymis- ja pesimäalueet kartoitettiin keväällä 2004. Keväällä 2005 toteutetaan keskustan ulkoilman hiukkasmittaus.

Energiankäytön tehostaminen ja seuranta sekä ilmastonmuutos

Riihimäen kaupunki on liittynyt kuntien ilmastonsuojelukampanjaan ja jatkanut energiansäästösopimusta kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa. Ympäristönsuojeluyksikössä on laadittu Riihimäen kasvihuonekaasupäästöjen kehitysnuste vuosille 2010 ja 2020. Toimintasuunnitelma on hyväksytty valtuustossa ja raportti julkaistu ympäristölautakunnan julkaisusarjassa vuonna 2003. Ympäristönsuojeluyksikkö osallistuu syksyllä 2005 kolmanteen kansalliseen ilmastokonferenssiin. Ympäristövastaaville järjestetään tarpeen mukaan energia-aiheista koulutusta.

Ympäristöriskien hallinta

Ympäristökeskuksen koko ympäristönsuojelun viranomaistoiminta, kuten ympäristölupien käsittely ja valvonta sekä ympäristötarkastukset, tähtäävät ympäristöriskien hallintaan ja ympäristövahinkojen ennaltaehkäisyyn. Ympäristölautakunta antoi vuoden 2004 aikana päätöksen kahdeksan laitoksen ympäristöluvasta. Vuonna 2005 lupakäsittelyn ruuhka saadaan suurelta osin purettua. Teollisuuslaitosten jätevesisopimusten valmistelu ja niihin liittyvät riskikartoitukset on yksi tapa ehkäistä viemäriin joutuvia, jätevedenpuhdistamolle ja sen purkuvesistölle Vantaanjoelle, vahingollisia päästöjä. Tätä työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä vesihuoltolaitoksen kanssa.

Vuoden 2004 lopussa päättyneessä Yhteistyöllä ympäristöriskien hallintaan -hankkeessa (YKY) koulutettiin ja tuettiin pk-yrityksiä ympäristöriskien hallinnassa. Vuonna 2004 valmistui yrityksille suunnattu tietopaketti, Yrityksen ympäristökansio. Kansio postitetaan Riihimäen yrityksille keväällä 2005. Yrityksille suunnattua sähköistä tietopalvelua pyritään jatkamaan hankkeen päättymisen jälkeen. Vuoden 2004 alusta voimaan tullut asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla tuo parannusta

talousjätevesien käsittelyyn uusien rakennusten osalta heti ja vanhojen osalta siirtymäkauden aikana. Jätevesijärjestelmien suunnittelun ja rakentamisen neuvonta sekä rakentamisen ja käytön valvonta toteutetaan yhteistyönä rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun ja vesihuoltolaitoksen kesken. Ympäristökeskuksessa laadittiin lomake ja ohjeet, joiden avulla jätevesisuunnitelmien ja selvitysten laadinta selkiytyy ja yhdenmukaistuu.

Maankäytön suunnittelu ja rakentamisen vaikutusten hallinta

Ympäristölautakunta on ottanut kantaa muun muassa kaavalausunnoissaan esimerkiksi kaupunkimetsien ja puistojen säilyttämiseen, meluasioihin ja uuden rakentamisen suuntaamiseen. Sekä kaavoituksen että rakentamisen yhteydes-

sä tulee usein esiin likaantuneita maa-alueita, joiden selvittämisessä tehdään yhteistyötä Hämeen ympäristökeskuksen sekä teknisen viraston kanssa. Rakennuslupamenettelyssä sekä maisematyöluvista päätettäessä otetaan huomioon arvokkaiden rakennusten, kaupunkikuvan ja maisemakokonaisuuksien säilyttäminen.

Liikenteen ympäristöhaittojen ehkäiseminen ja vähentäminen

Tärkeä peruste ympäristölautakunnan ja -keskuksen kannanotoissa tiesuunnitelmiin ja kaavoihin on suunnittelualueille suuntautuvan liikenteen aiheuttamat melun ja pakokaasupäästöjen haitat. Riihimäen alueen liikenteen kokonaispäästöjä on selvitetty edellä mainitussa kasvihuonekaasupäästöraportissa.

Ympäristökasvatus ja -tiedotus

Ympäristötaloon sijoittuvien toimintojen suunnittelua on jatkettu Ympäristöviestintää yhteistyönä Hämeessä -hankkeessa (HÄMY). Hankkeen myötä on käynnistetty kiertävän luontokoulu Sinitiaisen toiminta. Yrityksiin suuntautuvassa YKY-hankkeessa neuvonnan kohderyhmänä olivat alueen pk-yritykset. Riihimäen, Lopen ja Hausjärven yhteinen ympäristöasioiden tiedotuslehti Ekokaari ilmestyi entiseen tapaan kaksi kertaa vuodessa keväällä ja syksyllä. Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmätyöstä kertova neljäs ympäristöraportti koottiin ympäristönsuojeluyksikön ja ympäristötiimin sekä HÄMY-hankkeen yhteistyönä.

Liito-oravainventointi

Riihimäen liito-oravien esiintymisaluet inventoitiin keväällä 2004. Inventointityön maastossa sekä raportoinnin teki Juha Honkala. Maastotyön tausta-aineistona oli käytettävissä Riihimäen Luonnonsuojeluyhdistyksen vuonna 2001 tekemä liito-oravakartoitus. Liito-oravan elinympäristöjä etsittiin koko kaupungin alueelta lajin elinympäristöistä saatujen aiempien kokemusten perusteella. Raportissa esitellään todetut elinympäristöt ja annetaan niille hoito- ja suojelusuosituksia.

Selvityksen mukaan Riihimäen liito-oravat keskittyvät kaupungin parhaisiin ja rehevimpiin metsiin kaupungin etelä- ja lounaisosiin. Kaupungin itä- ja pohjoisosat ovat laajalti tyhjiä, mutta kaupungin keskustan tuntumassa liito-oravaa vielä tavataan harvakseltaan. Suurin uhka Riihimäen liito-oraville on nykyaikainen tehokas metsänhoito: nuoret talousmetsät ja hakkuuaukot eivät tarjoa liito-oravalle riittävästi kolo- ja ravintopuita. Joiltakin vanhoilta ja niin sanotuilta ensiluokkaisilta elinalueilta liito-orava on ainakin toistaiseksi hävinnyt ja muutama eristynyt reviiri on autioitunut. Lisäksi ainakin neljä

vanhastaan tunnettua liito-oravan elinympäristöä on tuhoutunut metsänhakuissa. Myös moni pitkään asuttu reviiri on autioitunut – useimmiten näiden välittömässä lähiympäristössä on tapahtunut muutoksia metsänrakteudessa. Kaiken kaikkiaan Riihimäen liito-oravien arvioitiin vähentyneen 1960-luvulta tähän päivään tultaessa.

Koulutuspalvelukeskus

Luonnonvaroista huolehtiminen

Koulutuspalvelukeskuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa luonnonvaroista huolehtiminen otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Jätteiden lajittelua on tehostettu ja kierrätyspisteiden lukumäärää on lisätty. Koulutarvikkeiden tilaamisessa otetaan huomioon ympäristönäkökohdat.

Liikenteen ympäristöhaittojen ehkäiseminen ja vähentäminen

Koulujen saneerauksista ja perusparannuksista johtuen oppilaiden koulukuljetukset ovat lisääntyneet. Koulukuljetuksia suunniteltaessa pyritään ottamaan huomioon ympäristönäkökohdat ja järjestämään kuljetukset niin, että ympäristöhaitat voidaan minimoida.

Ympäristökasvatus ja -tiedotus

Koulu- ja kirjastotoimen osalta merkittävin saavutus ympäristöpolitiikan osalta vuonna 2004 on Okka-säätiön Kauppaoppilaitokselle myöntämä ympäristösertifikaatti. Ympäristösertifikaatti myönnettiin 25.11.2004, ja tämä oli ensimmäinen ammatillisille oppilaitoksille myönnetty sertifikaatti.

Uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on otettu ympäristönäkökulmat huomioon aihekokonaisuudessa vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta. Riihimäen kuntakohtaisessa opetussuunnitelmassa yhdeksi painopistealueeksi on valittu edellä mainittu aihekokonaisuus. Aihekokonaisuudet ovat kaiken oppimisen taustalla vaikuttavia teemoja oppilaan kehitysvaiheen edellyttämällä tavalla. Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta -aihekokonaisuuden päämääränä on lisätä oppilaan valmiuksia ja motivaatiota toimia ympäristön ja ihmisen hyvinvoinnin puolesta. Perusopetuksen tavoitteena on kasvattaa ympäristötietoisia, kestävään elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia.

Riihimäen lukion ympäristöohjelman tavoitteena on tiedostavien sukupolvien kasvattaminen. Lukio kannustaa opiskelijoita kestävään elämäntapaan ja toimintaan kestävä kehityksen puolesta. Kestävä kehityksen haasteita tarkastellaan monista näkökulmista, ja ympäristökysymyksiä käsitellään eri oppiaineissa.

Riihimäen kauppaoppilaitoksen tavoitteena on ympäristötietoisuuden lisääminen ja kestävä kehityksen huomioon ottaminen opetuksessa. Tätä työtä jatketaan myös kuluvana vuonna. Siihen liittyy olennaisesti sähköisen viestinnän kehittäminen ja paperin säästäminen.

Riihimäen kauppaoppilaitoksen ympäristötyö vuonna 2004

Riihimäen kauppaoppilaitoksen ympäristötyön päätavoite vuonna 2004 oli OKKA-säätiön myöntämä oppilaitosten ympäristösertifikaatin saaminen ensimmäisten oppilaitosten joukossa. Sertifikaatin saaminen edellyttää oppilaitoksilta sisäistä ympäristöasioiden itsearviointia ja rekisteröidyn ympäristöauditoijan tekemää ulkoista auditointia. Ympäristöasioiden itsearviointi koostuu kolmesta osasta:

- Ympäristöasioiden suunnittelu, organisointi ja kehittäminen
- Opetus, oppiminen, yhteistyö ja osallistuminen
- Ylläpitotoiminnot

Itsearvioinnin lisäksi oppilaitokselta vaaditaan seuraavat dokumentit:

- ympäristöarvot ja toimintaperiaatteet
- ympäristöohjelma
- lajitteluohjeet, energian säästöohjeet ja ympäristövastuut
- turvallisuussuunnitelma
- arvioinnin yhteenveto (ympäristöohjelman kooste)
- kirjanpito ongelmajätteistä ja niiden määrästä
- oppilaitoksen jätehuoltosuunnitelma
- tilastoidut tiedot jätemääristä ja
- tilastoidut tiedot veden kulutuksesta

Kuvassa kauppaoppilaitoksen kaikki ympäristötiimiläiset rehtori Juha-Matti Jussilan ympärillä sertifikaatin luovutustilaisuudessa 25.11.2004 Helsingissä.

Kaiken kaikkiaan itsearvioinnissa on 87 kriteeriä, joista osa on pakollisia ja osa pisteytettyjä, joissa edellytetään tietyn pistemäärän saavuttamista. Ensimmäisen kohdan kriteerit ovat kaikki pakollisia. Toisen kohdan kriteeristä osa on pakollisia ja osa pisteytettyjä (läpäisyraja 21/45 pistettä). Riihimäen kauppaoppilaitos kokosi tästä osiosta 35 pistettä. Ylläpito-toimintojen osiosta sertifioidun oppilaitoksen on saatava 4/26 pistettä, ja kauppaoppilaitoksen pistemäärä oli 16.

Vuonna 2004 kiinnitettiin erityistä huomiota myös koulutukseen ja tiedotukseen oppilaitoksen sisällä. Lukuvuoden aloituspäivänä 17.8. sertifikaatin hakemisesta tiedotettiin yhteisesti sekä opiskelijoille että henkilökunnalle. Elokuun lopulla tiedotettiin KT-lukion yhteistyökumppania, Aikuislukiota, asiasta. Syklin koulutus opettajille ja muulle henkilöstölle järjestettiin 2.9., ja opiskelijoille 20.9. Riitta Karukannas Helsingin Palvelualojen oppilaitoksesta ja Erkki Laininen OKKA-säätiöstä suorittivat ulkoisen auditoinnin 13.10.

Ympäristöasioiden päätavoite saavutettiin 27.10.2004, jolloin OKKA-säätiön hallitus myönsi Riihimäen kauppaoppilaitokselle oppilaitosten ympäristösertifikaatin ensimmäisenä ammatillisena oppilaitoksena Suomessa. Useita vuosia jatkunut ympäristötyö sai näin virallisen tunnustuksen. Marraskuun 25. päivänä oppilaitosten ympäristöasioiden sertifikaatti vastaanotettiin Helsingissä, ja päivää myöhemmin järjestettiin tiedotus- ja juhlatilaisuus Riihimäen kauppaoppilaitoksessa.

Ympäristösertifikaatti on voimassa kolme vuotta, minkä jälkeen suoritetaan uusi ulkoinen auditointi. Sertifikaatin ehdot edellyttävät myös jokavuotista itsearviointia, joten ympäristötyö jatkuu edelleen aktiivisena.

Sertifiointityöstä ulkopuolisille kertominen

Pentti Talja oli kutsuttu Ouluun 25.10.2004 OAJ:n järjestämään koulutustilaisuuteen, jossa hän kertoi Riihimäen kauppaoppilaitoksen ympäristötyöstä. Sertifikaatin vastaanottotilaisuudessa 25.11.2004 opiskelijat esittelivät ympäristötyötä omalta kohdaltaan. Kolme kauppaoppilaitoksen opiskelijaa on kutsuttu Helsingissä 26.–29.5.2005 järjestettävään WorldSkills2005 -tapahtuman yhteydessä järjestettävään kansainväliseen seminaariin kertomaan aiheesta "ympäristösertifiointityö opiskelijan näkökulmasta" englannin kielellä.

Kulttuuri- ja vapaa-aikakeskus

Luonnonvaroista huolehtiminen

Hiekkakenttien suolausta on edelleen vähennetty ja nurmikon lannoitteena käytetään luontoystävällisiä lannoitteita.

Energiankäytön tehostaminen ja seuranta sekä ilmastonmuutos

Keskuskentän ja Hirsimäen kentän valaistus uusittiin nykyaikaisiin, vähän energiaa kuluttaviin valaisimiin. Jäähallin ja tekojääradan talotekniikan automatiikka rakennettiin kattamaan kaikki laitteet ja koneet sekä valaistus. Tämä tarkoittaa sitä, että valvomosta voidaan suorittaa tarvittavat säädöt, ja mahdolliset hälytykset tulevat valvomon näytölle.

Ympäristöohjelman arviointi Kontiontien päiväkodissa

Päiväkodin ympäristöohjelma on ympäristökasvatusta sekä ympäristöjärjestelmään sitoutumista henkilökunnan osalta. Koska lapset vaihtuvat, samaa ohjelmaa voidaan pienin muutoksin toistaa vuodesta toiseen. Päiväkoti antaa hyvän perustan ympäristökasvatukselle, josta on myöhemmin hyvä jatkaa.

Tärkeimmät tavoitteet ja arviointi

- *Lapset oppivat lajittelemaan jokapäiväisestä käytöstä tulevat jätteet.*
Lapset ovat innostuneita asiasta ja kyselevät lajitteluun liittyviä asioita. Lajittelu on onnistunut erinomaisesti, mutta asiaan on kiinnitettävä jatkuvasti huomiota.
- *Lapset oppivat kiinnittämään huomiota ympäristön siisteyteen eivätkä tietoisesti roskaa sitä.* Tavoite toteutunut varsinkin päiväkodin pihapiirissä ja metsäretkillä.
- *Säästäväisyys, kestävä kehityksen näkökulma. Käytetään säästeliäästi askartelumateriaaleja, piirustuspaperia, saippuaa ja paperipyyhkeitä.* Osittain toteutunut. Entistä enemmän huomioitava piirustuspaperin molemminpuolinen käyttö ja opettava lapsille asianmukainen paperipyyhkeiden avaaminen.
- *Lapset ymmärtävät jotain kierrätyksestä.* Kierrätyksestä on keskusteltu lapsiryhmissä. Lapsille on esitetty myös Kiertokapulan aiheesta kertova näytelmä.
- *Pyritään toteuttamaan metsäretkiä eri vuodenaikoina.* Toteutunut.
- *Energian säästö, muun muassa veden ja valojen käyttö.* Osittain toteutunut. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi vaaditaan koko henkilökunnan sitoutuneisuus.

Perusturvakeskus

Luonnonvaroista huolehtiminen

Päiväkodeissa on jatkettu jätteiden lajittelun opettamista ja materiaali kierrätystä. Askartelussa on käytetty kierrätysmateriaaleja ja luonnonmateriaaleja. Junailijankadun päiväkotia on edennyt luomuohjelmassaan toiselle portaalle.

Työkeskuksessa uusimpia kierrätysmateriaalin kehittämisideoita ovat:

- alihankintaan tulevista tilanjakajista irrotettavien kankaiden käyttö esimerkiksi saunapefleteiksi ja pöytäliinoiksi
- kuteiden virkkaus jäännös- ja lahjoituslangoista
- laudeliinat, lämpötyyny, paperimassatyöt ja pienimuotoiset metallityöt kierrätysmetallista

Energiankäytön tehostaminen ja seuranta sekä ilmastonmuutos

Veden ja sähkön käyttöä on opetettu kaikissa päiväkodeissa. Lämmitysenergian säästämiseksi on pyritty nopeaan tuulettamiseen.

Ympäristöriskien hallinta

Turvallisuussuunnitelmat, joissa tarkastellaan myös ympäristöriskejä, on päivitetty kaikissa toimintayksiköissä.

Liikenteen ympäristöhaittojen ehkäiseminen ja vähentäminen

Yksi kotipalveluauto uusittiin, mikä on osaltaan vähentänyt päästöjä. Päivähoitodossa kuljetaan lyhyemmät matkat jalkaisin. Työkeskuksen asiakkaat kuljetaan pääasiassa palvelulinjalla yksittäisten taksien sijaan.

Ympäristökasvatus ja -tiedotus

Kaikissa päiväkodeissa on jatkettu Metsämörri-ohjelmaa, jossa tavoitteena luonnon kunnioittaminen ja vastuullinen liikkuminen luonnossa.

Vihreä lippu -suunnitelman toteuttaminen Kirjauksen päiväkodissa

Vihreä lippu on päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten ympäristöohjelma. Ohjelmassa yhdistyvät ympäristökasvatus ja ympäristökuormituksen vähentäminen. Kukin osallistuja asettaa tavoitteensa ja suunnittelee toimintansa omista lähtökohdistaan käsin.

Riihimäen ensimmäisen ja toistaiseksi ainoan Vihreän Lipun on saanut Kirjauksen päiväkoti. Lippu nostettiin salkoon tammikuussa 2004. Päiväkoti jatkaa ympäristötyötään, nyt erityisesti vesiteemalla.

● Jokainen osasto tekee lasten ikäkauteen sovelletun oman veteen liittyvän toimintasuunnitelman.

1–2-v: Vesileikkihuoneen altaan veden määrän mittaaminen, veden määrän vähentäminen. Pestään ruokalaut vain kerran päivässä. Useamman potan tyhjennys samaan wc-huuhteluun. Harkintaa kuravaatteiden pesussa. Pienet tutkimukset: jäätyminen/sulaminen, kelluminen, märkä/kuiva. Veden kulun seuraaminen kalliolta alas.

3–5-v: Käsienspesun opetus ja valvonta. Juomavesi kannuun osastolle; mukeihin. Vesiprojekteja: veden kiertokulku, kokeita vedellä, sadeveden talteenotto.

6-v: Osaston lasten käsienspesuun kuluvan veden määrän mittaus konkreettisesti. Mistä vesi tulee ja minne se menee? Vesi ekosysteemissä ja veden

kiertokulku sekä sen eri olomuodot. Vesiensuojelu. Elämyksellinen kosketus veteen.

● Kuukausittain vesitietoiskut osastojen ilmoitustaululle. Päiväkodin ympäristötiimi nimesi joka kuukaudelle vastuuhenkilön, joka toteutti asian käytännössä.

● Kysely veden käytöstä sekä vanhemmille, lapsille että henkilökunnalle. Ympäristötiimin vanhempien edustaja laati vesikyselyn vanhemmille. Lasten ja henkilökunnan kysely toteutettiin ympäristötiimin voimin.

● Vesiteema mukana kaikessa toiminnassa. Sadut, tarinat, kuvallinen ilmaisu, liikunta, musiikki, retket, vesiaiheiset laulut. Nukketeatteri vesirostasta, jolle lapset keksivät nimen vesirostasta Pertti eli "Pertsä". Pertsä jäi asumaan päiväkotiin oravien kaveriksi.

Suunnitelmien toteutumista vaikeuttavia tai estäviä tekijöitä:

● Tutustuminen vesilaitokselle siirrettiin keväälle 2005 elokuun katastrofin vuoksi.

● Veden bakteeritilanne muutti veden kulutusta normaalista.

● Täiepidemia lisäsi vedenkulutusta

● Vedenpaineen pienentäminen ei onnistu tiskikoneen takia.

Varuskunnan päiväkoti

Varuskunnan päiväkodin ympäristöohjelmassa pyritään vaikuttamaan lasten asenteisiin ja käyttäytymiseen jo pienestä pitäen. Asenne- ja käyttäytymismuutoksen mittaaminen on kuitenkin hankalaa, mutta jatkuva vuorovaikutus lasten kanssa vie myönteistä kehitystä eteenpäin.

Ympäristöohjelman tavoitteena on lasten ympäristötietoisuuden ja vastuuntunteen luominen. Yritämme kasvattaa lapsista kriittisesti ajattelevia, omasta käyttäytymisestään ja sen seurauksista vastuunottavia ihmisiä. Opetamme heitä liikkumaan luonnossa, kunnioittamaan luontoa ja pohtimaan, miten jokainen ihminen voi omalta osaltaan vaikuttaa ympäristönsä suojeluun ja hyvinvointiin. Korostamme sitä, että suuret asiat koostuvat pienistä, eli kaikki, myös pienet teot ympäristön suojelemiseksi ja hoitamiseksi, ovat arvokkaita.

Kaupungin yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat

Riihimäen kaupungin merkittävät ympäristönäkökohdat on koottu tunnistamalla ne työyksiköittäin ja luokittelemalla ne ympäristövaikutuksen mukaisesti luokkiin: ei merkitystä, vähäinen merkitys, kohtalainen merkitys ja merkittävä ympäristövaikutus. Näin saaduista merkittävien ympäristönäkökohtien luettelosta kaupungin ympäristötiimi edelleen valitsi koko kaupungin yhteiset merkittävät ympäristönäkökohdat, jotka ovat:

- Ympäristötietoisuus
- Hankintojen ympäristövaikutukset
- Kuljetukset (henkilö, tavara, työkoneet)
- Kaupunkirakenne
- Jätehuollon toimivuus, kierrätys
- Energian käyttö (lämpö, sähkö, vesi)

Ympäristötiimi on työkokouksissaan asettanut tavoitteita valittujen ympäristönäkökohtien ympäristövaikutusten seuraamiseen ja pitämiseen kohtuutasolla. Sovituilla määrällisillä mittareilla seurataan kaupungin tasolla merkittäviin ympäristönäkökohtiin liittyvää kehitystä. Vuonna 2004 on seurattu jätehuoltoa, energian käyttöä, vesihuoltolaitoksen toimintaa sekä arvioitu hankintojen ympäristövaikutuksia. Ympäristöpolitiikan toteutumisen osiassa on jo kerrottu hallintokuntien tekemästä työstä. Seuraavassa käsitellään vielä kootusti ympäristönäkökohdittain vuonna 2004 tehtyä työtä.

Ympäristötietoisuus

Lisäämällä ympäristötietoisuutta muun muassa tiedotuksella, koulutuksella ja neuvonnalla välitetään ympäristötietoja, -taitoja ja -valmiuksia sekä tarjotaan toimintamalleja elämäntapojen muuttamiseksi nykyistä kestävämmiksi. Tärkeää on oivaltaa, miten yhteiskunnan, tuotantoelämän ja kulttuurin rakenteet tukevat tai vaikeuttavat ympäristömyötäisen elämäntavan valintoja. Kaupunki voi omalla toiminnallaan monella tavoin edistää sekä asukkaidensa että alueellaan

toimivien yritysten tahtoa ja kykyä elää ja toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Päivähoidossa ympäristötietoa annetaan Metsämörri-satuhahmon ohjelmia soveltaen. Päivähoidon henkilöstöä on myös ollut jatkokoulutuksessa. Luontoretket ovat luonteva osa päivähoidon toimintasuunnitelmia. Lapsille opetetaan myönteistä asennetta ja vastuuntuntoa luonnonvarojen harkittuun käyttöön sekä herätellään tietoisuuteen siitä, että olemme vuorovaikutuksessa luonnon kanssa. Lisäksi lapsia opetetaan lajittelemaan jätteitä, säästämään vettä ja energiaa, liikkumaan luonnossa, arvostamaan ja kunnioittamaan luontoa sekä huolehtimaan ympäristöstään. Perhepäivähoidossa ympäristökasvatuksen tavoitteena on tukea kunnioittavaa suhtautumista luontoon sekä saada eri aistien avulla vinkkejä sen tutkimiseen. Syksyn 2004 aikana järjestettiin Luontokoulu Sinitiaisen avustuksella kolme teemailtaa, joissa saatiin vinkkejä siitä, miten tutkia luontoa leikin ja seikkailun avulla eri aisteja käyttäen.

Uudistetussa koulujen perusopetuksen opetussuunnitelmassa on otettu ympäristönäkökulma huomioon aihekokonaisuudessa ”Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta”. Koulujen perusopetuksen tavoitteena on kasvattaa ympäristötietoisia, kestäväan elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia. Riihimäellä ympäristötietoisuuden edistämiseksi on edetty monella saralla kuten ympäristöpolitiikan toteutumisen osiosta voi todeta.

Hankintojen ympäristövaikutukset

Riihimäen kaupungin hankinnoissa huomioidaan muun muassa seuraavat ympäristöasiat:

- tarjouspyyntöihin vaatimus ympäristökysymyksistä (tarjouksesta on käytävä ilmi eri vaihtoehtojen vertailut ympäristövaikutukset, ympäristömerkki tai vastaava)
- päätöksenteossa huomioidaan ympäristöystävällisyys
- hallintokuntia ohjeistetaan palveluhankinnoissa

- Hymonet-hankintojen ympäristötietokannan hyödyntäminen
- vanhat käytetyt laitteet menevät kiertoon vuoden 2004 alussa voimaan tulleiden uusien käytöstä poistetun irtaimiston kierrätys- ja myyntiohjeiden mukaisesti

Kaupungin keskitetyissä hankinnoissa pyydettiin vuonna 2004 muun muassa kopio- ja tulostuspapereiden kilpailutuksessa tarjoajilta yllä mainittu selvitys ympäristövaikutuksista. Yhtenä kokonaistaloudellisuuden päätöksentekokriteerinä oli ympäristöystävällisyys. Myös muissa vuoden 2004 keskeisissä hankinnoissa, kuten siivousaineissa ja -välineissä ja pehmapapereiden kilpailutuksessa, toimittiin samoin. Kaikkiin hankintoihin ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista laittaa kyseisiä vaatimuksia, koska tarjoajat eivät pysty välttämättä täyttämään niitä ehtoja. Tilanne arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Kaupunginhallitus hyväksyi kokouksessaan 7.2.2005 hankinnoista tehdyn auditointiraportin ja päätti, että *"Tarjouspyyntöihin pyritään jatkossa kirjaamaan esille vaatimus tuotteiden ympäristöä säästävistä vaihtoehdoista, kun se on tuotteen laatu ja muut ominaisuudet huomioon ottaen perusteltua. Tarjouspyynnössä voidaan käyttää esimerkiksi seuraavaa yleislauseketta: Tarjouksen toivotaan sisältävän selvityksen tuotteen ympäristöystävällisyydestä ja -vaikutuksista (ympäristömerkki tai muu selvitys). Eri tuoteryhmien osalta vaatimusta voidaan täydentää tapauskohtaisesti."*

Hallintokuntia koulutettiin keväällä 2004 sisäisessä hankintakoulutuksessa kuntaliiton asiantuntijoiden toimesta. Myös hankintojen ympäristönäkökohdat tulivat esille tässä koulutuksessa. Hankintojen kilpailuttamisessa ja ympäristöasioiden huomioimisessa on käytetty apuna Hymonet-hankintojen ympäristötietokantaa ja myös muita vastaavia tietolähteitä.

Ruokapalvelun hankinnat sisältävät pääasiassa elintarvikkeita, puhdistus- ja siivousaineita sekä -välineitä, muita materiaaleja ja tarvikkeita sekä keittiölaitteita. Logistisella ajattelulla ja toiminnalla säästetään paitsi tuotekohtaisia kustannuksia myös ympäristöä. Ostotoiminnassa pyritään ottamaan huomioon ympäristövaikutukset. Pakkausjärjestelmästä syntyvää jätteen määrää on pyritty minimoimaan. Keskuskeittiö pystyy suurena yksikkönä hankkimaan elintarvikkeet isoissa erissä ja siten välttämään yksittäispakattuja ja ylipakattuja tuot-

teita. Useiden toimittajien kanssa on sovittu, että toimituspakkaukset voidaan palauttaa heille uudelleen käyttöä tai muuta kierrätystä varten. Näitä ovat muun muassa peruna- ja juuressäkit, perunaämpärit, herne- ja ohrasuurimosäkit, puulaatikot (hedelmä ym.) ja kierrätettävät kuljetuslaatikot (maitotaloustuotteet, einekset, leipä- ja liha).

Kuljetukset

Leasing-sopimukset kahdesta Sisu-kuorma-autosta ja Valtra-traktorista tehtiin, mutta niiden käyttöönotto tapahtui vasta vuoden 2005 alusta. Myös yksi kotipalvelun auto uusittiin. Puistotoimessa pienkonekalustoa on uudistettu keväällä 2004, jolloin vanhinta eniten päästävää kalustoa voitiin poistaa käytöstä. Ekobensiinin käyttöä kaksitahtisissa koneissa jatkettiin. Kuljetustarpeen määrä on arviolta edellisten vuosien tasolla ja kuljetuskalusto ennallaan. Päivähoidossa lyhyemmät matkat kuljetaan jalkaisin. Työkeskuksessa asiakkaat kuljetetaan pääasiassa palvelulinjalla yksittäisten taksien sijaan.

Keskuskeittiöllä pyritään keskittämään tavarantoimitukset niin sanottuihin kuljetusrenkaisiin ja tilaamaan tavaraa suuret määrät kerralla. Ruoan kuljetus kouluille on mitoitettu huolellisesti, jolloin turhia ajoja ei tule.

Riihimäen kaupungin henkilökunnan omilla autoilla tekemät työ- ja virkamatkat vuonna 2003 olivat 335 600 km, ja vuonna 2004 ne kasvoivat 348 900 kilometriin. Näistä kilometreistä aiheutuvat hiilidioksidipäästöt ilmakehään olivat vastaavasti 80 tonnia ja 83 tonnia. Päästöt on laskettu VTT:n Liisa-ohjelman mukaisilla Riihimäen liikenteen päästöillä. Kaupunkiliikenteen osuudeksi on katsottu 70 % ja tieliikenteen osuudeksi 30 % matkoista. Kaupungin henkilöstö tekee lisäksi työ- ja virkamatkoja julkisia liikennevälineitä käyttäen. Kaupungin omista autoista ja työkoneista seurataan käyttötunteja, mutta toistaiseksi ei ajettuja kilometrejä. Jatkossa myös kilometrejä olisi hyvä seurata.

Kaupunkirakenne

Kaupunkirakenne vaikuttaa oleellisesti liikennemääriin, kunnallisten verkostojen pituuteen ja yhtenäisten luontoalueiden säilymiseen. Tiivis kaupunkirakenne vähentää henkilöautojen käyttötarvetta ja helpottaa kevyen liikenteen mahdollisuuksia. Riihimäen kaupunkirakenne on jo entuudestaan tiivis.

Keskeisiä painopisteitä kaavoituksessa vuonna 2004 olivat keskustan ja asemanseudun kehittäminen sekä kasvavaan omakotitonttikysyntään vastaaminen. Matkakeskuksen kaavoittamiseen ja toteuttamiseen tähtäävät menettelyt aloitettiin. Kävelykeskustaa koskeva asemakaavan muutos vahvistui loka-kuussa 2004. Keskustan uuden toriaukion ja viereisen Tilhi-korttelin asemakaavan muutos vahvistettiin. Vanhan omakotialueen tiivistävää kaavoitusta jatkettiin Kokko–Taipaleen alueella.

Jätehuolto

Kaupungin yksiköiden toiminnasta syntyvää todellista sekajättemäärää ei ole mahdollista seurata. Jätteet kerätään koko kaupungin järjestetyn jätteenkuljetuksen mukana vuoden 2000 alussa käyttöön otetun kaksipussi-järjestelmän mukaisesti. Järjestelmä ei mahdollista tiedon keruuta samaan jäteastiaan laitettavien mustaan pussiin kerätyn biojätteen, ja muun väriseen pussiin lajitellun kaatopaikkajätteen määristä.

Syntyvän jätteen määrää seurataan kiinteistökohtaisesti jäteastioiden tyhjennuskertojen ja astiakokojen avulla. Yhteenveto tyhjennyskerroista toimialoitain on esitetty oheisessa taulukossa. Erilliskeräyksenä biojätettä kerätään Kirjauksenmäen palvelukeskuksessa. Koko kaupungin järjestetyn jätteenkuljetuksen seka- ja biojätteen kokonaismäärä oli 5 608 tonnia vuonna 2004. Määrä on kasvanut 175 tonnia eli kolme prosenttia edellisestä vuodesta.

Hyötyjäte/astiakoko	Paperi	Kartonki	Pahvi	Metalli	Lasi	Kont.pap.	Tilavuus m ³	
Toimiala	600 l	600 l	Rullakko	240 l	240 l	240 l	2004	2001
Hallintokeskus	91	52				18	90	71
Perusturvakeskus	169	156		52	26	18	218	174
Kulttuuri- ja vapaa-aikak.		26					16	16
Koulutuspalvelukeskus	322	376	52	26		120	468	269
Tekninen virasto	26	26				35	40	34
Paloasema	26	26					31	31
Vesihuoltolaitos	7						4	4
Yhteensä	641	662	52	78	26	191	867	599

Hyötyjätteiden astiakoot ja tyhjennuskerrat toimialoitain vuonna 2004 sekä hyötyjätteen kokonaistilavuus m³ vuosina 2004 ja 2001.

Toimiala/astiakoko	Sekajäteastioiden tyhjennuskerrat				Biojäte	Tilavuus m ³	
	600 l	240 l	4m ³	Lava5m ³	240 l	2004	2001
Hallintokeskus	476					286	312
Perusturvakeskus	1 102			40	178	904	944
Kulttuuri- ja vapaa-aikak.	863	43	11			572	848
Koulutuspalvelukeskus	2 648	44	39			1 755	2 208
Tekninen virasto	176	44		44		336	428
Pelastuslaitos	132					79	94
Vesihuoltolaitos	87	44				52	125
Tyhjennyksiä yhteensä	5 484	175	50	84	178	3 985	4 959

Sekajätteen ja erilliskerätyn biojätteen astioiden tyhjennuskerrat toimialoitain vuonna 2004 sekä vertailuna vuoden 2004 ja 2001 jättemäärän kokonaistilavuus.

Seurattavien kiinteistöjen 3 985 m³ jättemäärän arvioissa on mukana oletettavasti myös pelkkää ilmaa, koska jäteastiat eivät aina tyhjennettäessä varmaan-kaan ole olleet täysiä. Tyhjennystilavuus vuonna 2004 oli samaa tasoa kuin edellisenä vuonna, mutta oli kuitenkin 974 m³ pienempi kuin vuonna 2001 eli jättemäärä on vähentynyt noin viidenneksen eli 20 % vuodesta 2001.

Hyötyjätteistä seurataan kiinteistökohtaisesti keräyspaperin, konttoripaperin, keräyskartongin, pahvin, lasin ja metallin keräysastioiden tyhjennuskertoja ja astiakokoja. Saatava hyötyjättemäärä pysyi edellisen vuoden tasolla, sillä hyötyjäteastioita vuoden 2004 aikana ei olennaisesti tullut työyksiköihin lisää.

Hyötyjätteen talteenotto, etenkin paperin ja keräyskartongin tehokas kerääminen, vähentää sekajätteen määrää. Hyötyjätteen määrä on vuonna 2004 oli suunnilleen sama kuin vuonna 2003. Hyötyjäteastioiden tyhjennystilavuus on kasvanut vuodesta 2001 noin 268 m³, mikä on 45 % enemmän kuin vuonna 2001. Hyötyjäteastioiden tyhjennyksissä ei ole juurikaan ilmaa, sillä joissain kohteissa esimerkiksi keräyskartonkia on jouduttu laittamaan sekajätteen joukkoon astioiden täytyessä ennen seuraavaa tyhjennystä.

Jätehuollon toimivuus

Jätehuollon toimivuutta koko Riihimäen kaupungin alueella seurataan kirjamalla järjestetystä jätteenkuljetuksesta tehdyt valitukset. Tuloksista on tehty kaaviokuva, johon on suoraan kirjattu myös suurimmat syyt toimimattomuuteen. Kaaviosta selviää, että raportointivuonna seitsemänä viikkona ei ole kirjattu yhtään valitusta. Vuonna 2003 vastaavia viikkoja oli 12. Yhdeksältä viikolta tilastointi puuttui kokonaan samoin kuin vuonna 2003. Enemmän kuin neljä valitusta on tullut 20 viikkona. Vuonna 2003 yli neljä valitusta kirjattiin viitenä

viikkona. Valituksia vuonna 2004 tuli yhteensä 249 kappaletta, eli keskimäärin 5,6 valitusta tilastointiviikkoa kohti. Vuonna 2003 kirjattiin 91 valitusta eli 2,1 valitusta tilastointiviikolta. Jätehuollon toimivuudessa on menty roimasti taaksepäin edellisistä vuosista. Jätehuollon toimimattomuus liittyy edelleenkin useimmin kuljettajavaihdoksiin ja ajojen myöhästelyyn. Myös vuoden alussa kokeiltu ajojen aliurakointi tuotti runsaasti valituksia, ja se lopetettiin.

Ylijäämämaan vienti maankaatopaikalle on lisääntynyt kahden alenevan vuoden jälkeen. Viime vuosina maa-aineksia on hyödynnetty muunmuassa käyttämällä ylijäämämaita meluvallien rakentamiseen.

Muita seurattavia jätteitä	2001	2002	2003	2004
Puistoista kerätty ja aumassa kompostoitu lehti- ym. jäte	120 m ³	120 m ³	120 m ³	120 m ³
Jätevedenpuhdistamon kompostoitu jätevesiliete	4 000 m ³	3 700 m ³	2 765 m ³	3 700 m ³
Jätevedenpuhdistamon kaatopaikalle menevä välpeijäte	155 t	144,2 t	150 t	144,2 t
Jätevedenpuhdistamon rasvanerotuksen jäte	1,3 t	44,5 t	19 t	41,5 t
Käytetty voiteluöljy	2 900 kg	4 800 kg	4 000 kg	4 100 kg
Liutoinjäte	200 kg	200 kg	180 kg	-
Pakkasneste/ jarrunestejäte	200 kg	200 kg	210 kg	200 kg
Kiinteä öljyjäte, öljysuodattimet ja hydraulikkaletkut	480 litraa	240 litraa	620 kg	550 kg
Loisteputket	Ei toimitettu	Ei toimitettu	1 004 kg	Ei toimitettu
Maankaatopaikalle viety ylijäämämaa	24 590 m ³	14 700 m ³	12 000 m ³	19 000 m ³

Energian ja veden kulutus

Riihimäen kaupungilla ja kauppa- ja teollisuusministeriöllä (KTM) on ollut vuodesta 2000 vapaaehtoinen yhteistoimintasopimus energiansäästön edistämiseksi. Tässä energiansäästösopimuksessa kaupunki sitoutuu tiettyihin energiansäästötavoitteisiin ja toimenpiteisiin ja KTM tietyin ehdoin niiden taloudelliseen tukemiseen. Sopimuksen mukaan kaupungin rakennusten lämmön ominaiskulutustavoitteena on saada kulutus laskemaan sopimuksen perusvuoteen 1998 verrattuna 2 % vuonna 2000, 6 % vuonna 2005 ja 10 % vuonna 2010. Rakennusten sähkönkäytön osalta tavoite on ominaiskulutuksen kasvun pysäyttäminen ja kääntäminen laskuun ennen vuotta 2005. Riihimäen kaupungilla on sopimukseen liittyen energiankäytön tehostamissuunnitelma vuosille 2002–2004. Vuoden 2002 lopussa päättynyttä energiansäästö-sopimusta on jatkettu kaupunginhallituksen päätöksellä vuoden 2005 loppuun saakka.

Kaupungin keskitetyn kiinteistönhoidon piiriin kuuluvien rakennusten tilavuus on noin 551 000 m³. Kiinteistönhoidon kokonaiskustannukset olivat vuonna 2004 noin 2,13 milj. €, josta energiakustannukset olivat noin 1,49 milj. €.

Kaukolämmön kulutus on laskenut runsaat 730 MWh, öljynkulutus 7 500 litraa ja vedenkulutus 2 000 m³ vuodesta 2003. Vuoden 2004 sähkönkäyttö kiinteistöillä on kasvanut 168 MWh edellisestä vuodesta ollen nyt energiansäästösopimuksen perusvuoden 1998 tasolla.

Seuraavissa tarkasteluissa käsitellään kaupungin omistamien ja tilapalveluiden keskitetyssä kiinteistönhoidossa olevien julkisten rakennusten ominaisenergian kulutuksia toimialoittain. Hallintokeskukseen kuuluvat kaupungintalo ja museot. Perusturvakeskukseen päivä- ja perhekodit, Kirjauksenmäen palvelukeskus, työkeskus ja päivätoimintakeskus ja kulttuuri- ja vapaa-aikakeskukseen Urheilutalo, nuorten ja yhdistysten käyttämät harrastus- ja kokoontumisrakennukset sekä uimalaan uimahalli ja maauimala. Koulutuspalvelukeskukseen kuuluvat peruskoulut, lukio, kauppaoppilaitos, yleissivistävät opistot ja kirjasto ja tekniseen virastoon kaupungin varikko, jossa sijaitsee myös kaupungin pesula. Myös paloaseman kulutusta seurataan. Asuntoja ei tässä yhteydessä tarkastella.

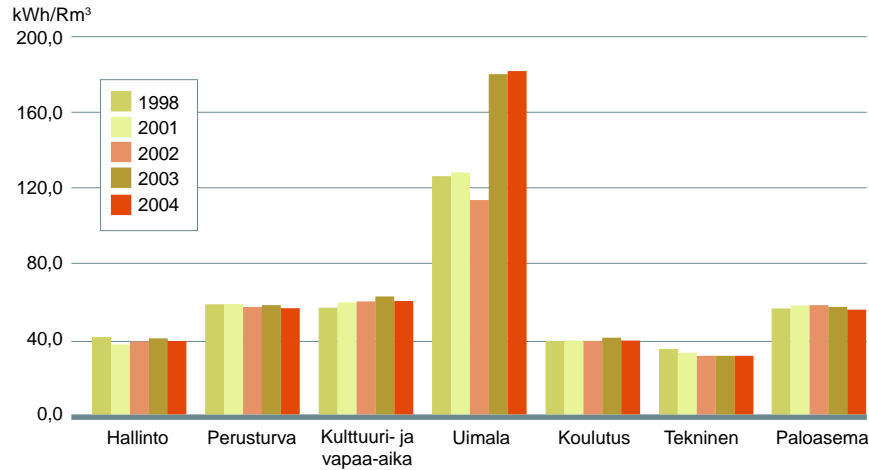
Lämpöenergian ominaiskulutus

Lämpöenergian kulutuksen tarkastelussa käytetään normitettua ominaiskulutusta kWh/rakennuskuutiometri, jossa ulkolämpötilan vaihtelut on poistettu. Ominaiskulutus on laskenut vuoden 1998 tason alle hallintokeskuksella, teknisellä virastolla (varikolla) ja perusturvakeskuksella. Koulutuspalvelukeskuksen ja paloaseman lämmönkulutus on perusvuoden 1998 tasolla, mutta uimalan ja kulttuuri- ja vapaa-aikakeskuksen lämmönkulutus on kasvanut. Koulutuspalvelukeskuksen rakennusten ominaiskulutus on palannut edellisen vuoden jäljiltä normaaliin tasoonsa. Uimalassa kasvua on hivenen edellisestä vuodesta.

Energiaa ja vettä käytettiin vuosina 2001–2004 seuraavasti:

Energiamuoto	2001	2001 (€)	2002	2002 (€)	2003	2003 (€)	2004	2004 (€)
Kaukolämpö (MWh)	18 778	521 483	18 637	525 000	20 532	578 200	19 800	596 500
Öljy (l)	178 000	70 639	155 200	80 000	143 500	61 700	136 000	50 500
Sähkö (MWh)	8 400	444 016	8 237	457 000	8 848	484 600	9 016	612 000
Vesi (m ³)	82 000	149 686	82 400	162 500	98 500	224 000	96 500	221 000

Lämpöenergian ominaiskulutus toimialoittain vuosina 1998, 2001–2004

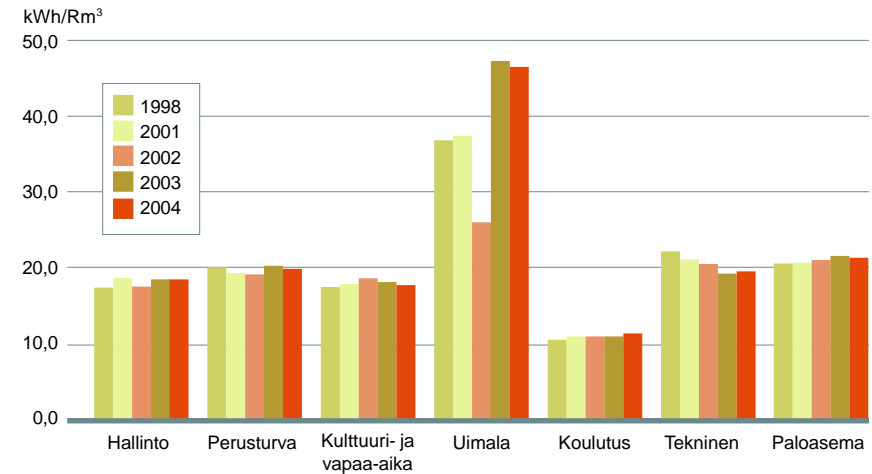
Taulukossa on esitetty toimialoit-
tain rakennustilavuus, lämmön
ominaiskulutus (kWh/rakennus-
kuutiometriä) sekä vuosien 2003
ja 2004 kokonaisenergian kulutus
(MWh).

Toimiala	Rm³	1998	2001	2002	2003	2004	MWh 2003	MWh 2004
Hallintokeskus	38 390	43,4	37,8	39,9	41,4	40,1	1 590	1 538
Perusturvakeskus	65 713	58,9	58,3	55,4	58,8	54,8	3 863	3 599
Kulttuuri- ja vapaa-aikakeskus	36 093	57,0	59,8	60,9	64,1	60,7	2 315	2 192
Uimala	23 680	129,4	123,2	108,9	177,6	180,4	4 205	4 272
Koulutuspalvelukeskus	238 661	40,1	40,6	40,0	42,0	39,8	9 986	9 459
Tekninen virasto	21 045	35,3	31,9	30,6	31,5	31,6	662	664
Paloasema	7 060	54,4	57,0	56,5	56,5	54,5	399	385

Sähköenergian kulutus

Sähköenergian ominaiskulutus on laskenut vain perusturvakeskuksessa ja teknisessä virastossa perusvuodesta 1998, joskin teknisen viraston kulutus on vuodesta 2003 hiukan kasvanut. Koulutuspalvelukeskuksen sähkönkulutus on kasvanut eniten edellisestä vuodesta. Muissa toimialakeskuksissa ja uimalassa kulutus on hivenen laskenut vuodesta 2003.

Sähkön ominaiskulutus toimialoittain vuosina 1998, 2001–2004

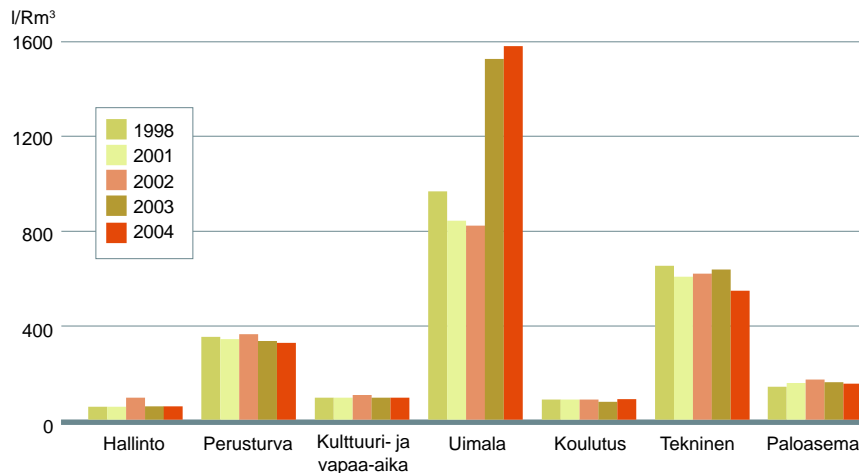
Toimiala	Rm ³	1998	2000	2001	2002	2003	2004	kWh 2003	kWh 2004
Hallintokeskus	38 390	16,1	18,2	18,3	16,2	17,9	17,8	689 088	684 341
Perusturvakeskus	65 713	19,8	18,9	18,9	18,4	20,3	19,3	1 333 829	1 270 683
Kulttuuri- ja vapaa-aikak.	36 113	15,8	16,7	16,4	17,4	16,7	16,1	603 052	582 321
Uimala	23 300	35,9	37,9	36,5	25,7	46,7	46,1	1 088 721	1 073 116
Koulutuspalvelukeskus	238 726	11,4	11,9	11,6	11,7	11,7	12,5	2 785 934	2 994 599
Tekninen virasto	21 045	22,5	20,7	21,3	20,4	18,7	19,1	394 001	401 407
Paloasema	7 060	20,9	22,8	20,8	21,5	22,3	22,0	157 707	155 084

Taulukossa on esitetty toimialoittain rakennustilavuus, sähkön ominaiskulutus (kWh/rakennuskuutiometri) sekä vuosien 2003 ja 2004 sähköenergian kokonaiskulutus (kWh).

Veden kulutus

Veden käyttömäärä vaihtelee toimialan luonteesta johtuen huomattavasti. Eniten vettä käyttävät uimala, perusturvakeskus, koulutuspalvelukeskus ja tekninen virasto. Myös ominaiskulutuksen mukaan suurimpia käyttäjiä ovat uimala,

Veden ominaiskulutus toimialoittain vuosina 1998 ja 2001–2004

tekninen virasto ja perusturvakeskus. Koulutuspalvelukeskuksella puolestaan on suurin rakennustilavuus ja veden ominaiskulutus on hallintokeskuksen jälkeen toiseksi pienin. Hallintokeskukseen kuuluvat kaupungintalo ja museot.

Veden ominaiskulutus on laskenut vuodesta 1998 ja vuodesta 2003 perusturvakeskuksella ja teknisellä virastolla. Myös kulttuuri- ja vapaa-aikakeskuksella vedenkulutus on alle perusvuoden. Koulutuspalvelukeskuksella vedenkulutus on perusvuoden tasossa, mutta kasvanut hieman vuodesta 2003. Paloaseman kulutus on vähentynyt edelliseen vuoteen verrattuna, mutta hallintokeskuksen ja uimalan vedenkulutus on kasvanut. Rakennusten vedenkulutus on nyt noin 500 m³ alle perusvuoden 1998 tason.

Uimalan lukuihin sisältyvät uimahallin ja maa-uimalan veden käyttö. Teknisen viraston lukuihin sisältyy myös kaupungin pesulan kulutus, joka on laskenut 15 % edellisestä vuodesta noin 7 250 m³ :iin. Kulttuuri- ja vapaa-aikakeskuksen lukuihin ei sisälly jäähallin vedenkulutus. Vuonna 2004 jäähallissa kului 2480 m³ vettä, kulutus on noussut 18 % edellisestä vuodesta.

Toimiala	Rm ³	1998	2001	2002	2003	2004	2003 m ³	2004 m ³
Hallintokeskus	38 390	45	49	92	46	47	1 760	1 809
Perusturvakeskus	65 713	324	319	337	312	289	20 481	19 005
Kulttuuri- ja vapaa-aikak.	36 623	83	82	84	80	81	2 941	2 966
Uimala	23 300	971	862	828	1 516	1 575	35 326	36 703
Koulutuspalvelukeskus	236 226	78	80	82	73	78	17 202	18 504
Tekninen virasto	21 045	636	575	591	608	526	12 791	11 077
Paloasema	6 850	142	149	164	162	153	1 109	1 047

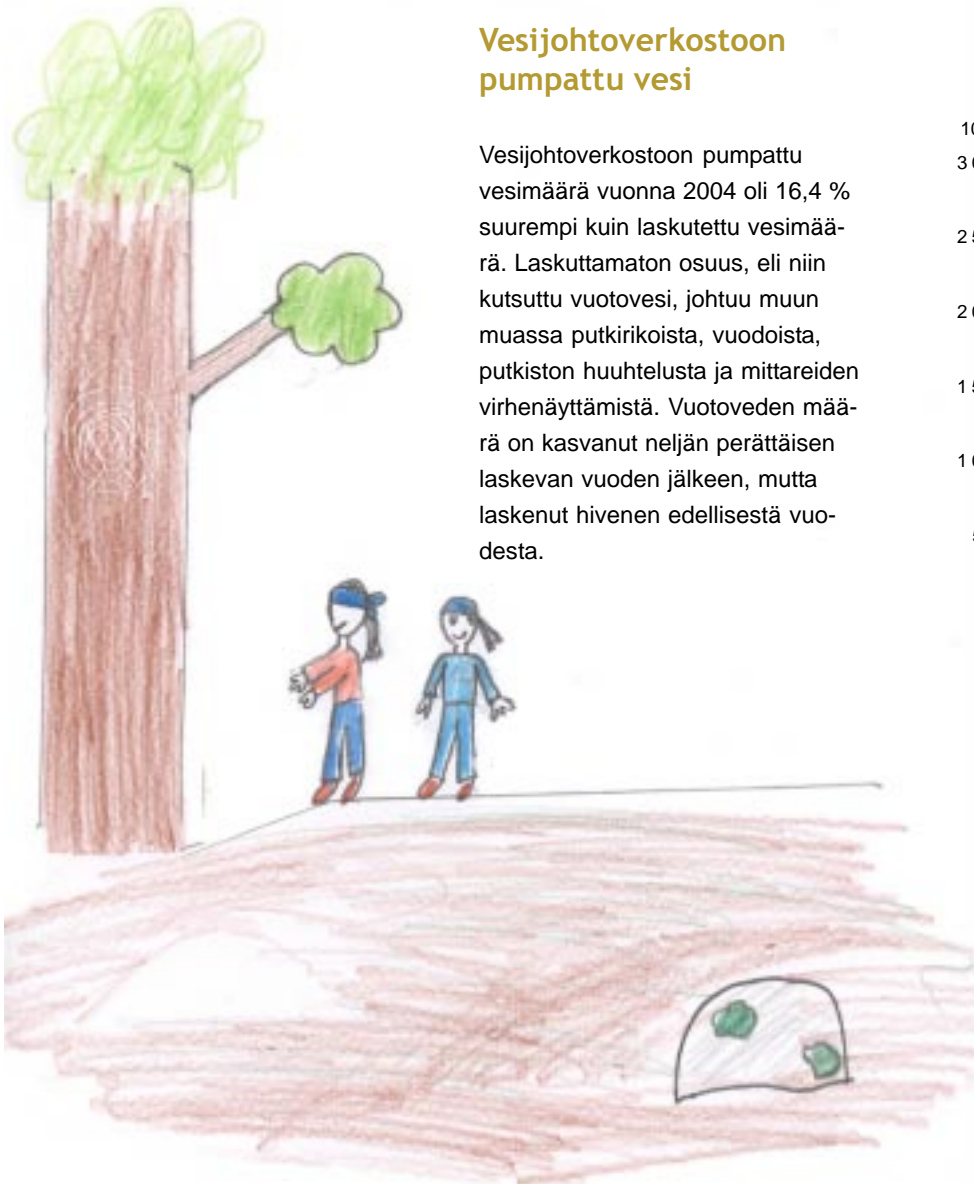
Taulukossa on esitetty toimialoittain rakennustilavuus, veden ominaiskulutus (litraa/rakennuskuutiometri) sekä vuosien 2003 ja 2004 kokonaisvedenkulutus kuutiometreinä.

PANOKSET	2000	2001	2002	2003	2004	TUOTOKSET	2000	2001	2002	2003	2004
Raakaveden hankinta	m³	m³	m³	m³	m³	Pumppaus verkostoon	m³	m³	m³	m³	m³
pohjavesi						pohjavesi					
● Herajoki	1 320 680	1 226 308	1 290 525	1 423 390	1 346 727	● Herajoki	1 320 680	1 226 308	1 290 525	1 423 390	1 346 727
jälleenimeytykseen	272 545	237 980	222 200	219 815	203 940	● Haapahuhta	1 210 025	1 258 998	1 188 882	1 354 154	1 286 399
● Piirivuori	1 210 025	1 258 998	1 188 882	1 354 154	1 286 399	Yhteensä	2 530 705	2 485 306	2 479 407	2 777 544	2 633 126
Yhteensä	2 803 250	2 723 286	2 701 607	2 997 359	2 837 066						
Käytetyt kemikaalit	kg	kg	kg	kg	kg	Veden myynti	m³	m³	m³	m³	m³
Vedenkäsittely						● Riihimäki	2 055 890	2 124 113	2 181 524	2 286 702	2 201 939
● Herajoki						Laskuttamaton kulutus					
juraperle-kalkkikivi	44 900	62 240	40 600	44 850	39 150	m ³	474 817	361 193	297 883	490 842	431 187
natriumhydroksidi	16 900	16 650	14 010	12 630	11 010	%	18,7	14,5	12,0	17,7	16,4
● Haapahuhta						Jätevesi	m³	m³	m³	m³	m³
natriumhydroksidi	8 470	10 470	9 145	11 090	10 630	● Riihimäeltä	4 592 910	4 352 612	3 716 915	3 380 138	4 815 727
						● Lopelta	-	5 938	219 960	226 287	345 713
Jätevedenkäsittely	kg	kg	kg	kg	kg	ohitus puhdistamolla	49 450	238	0	0	7 795
ferrosulfaatti	441 000	456 600	494 500	484 000	612 350	ohitus verkostossa	29 955	18 074	4 797	75	83 675
ferrisulfaatti	224 000	-	-	-	-	Yhteensä	4 672 315	4 376 862	3 941 672	3 606 425	5 252 910
polymeeri	4 450	5 200	4 625	4 725	4 278						
Jätevesiliete	m³	m³	m³	m³	m³	Kuivattu liete	m³	m³	m³	m³	m³
kalkki (kg)	0	12 800	0	0	0	kompostoitu	1 980	4 000	3 700	2 765	3 525
kuorihake	2 780	5 500	4 415	2 500	2 700	muualle käsiteltäväksi	2 250	-	-	1 000	1 100
hevosten kuivike	-	-	-	500	0						
Käytetty energia	kWh	kWh	kWh	kWh	kWh	Lietteen metallikuorma	kg	kg	kg	kg	kg
sähkö						elohopea	0,42	0,31	0,63	0,23	0,29
vedenkäsittely ja -jakelu	1 213 385	1 164 620	1 118 128	1 320 648	1 283 147	kadmium	0,73	0,75	1,15	0,98	1,20
paineenkorotus	49 260	76 535	78 330	85 846	102 005	kromi	40	35	31	26	32
viemäriverkosto	237 478	183 945	179 630	169 994	253 545	kupari	195	209	320	291	358
jätevedenkäsittely	2 150 650	2 287 150	2 030 466	2 281 395	2 316 823	lyijy	49	45	93	68	84
						nikkeli	34	44	11	16	20
						sinkki	436	337	443	411	505
Polttoaineet	litraa	litraa	litraa	litraa	litraa	Päästö veteen	kg	kg	kg	kg	kg
kevyt polttoöljy						BHK7atu	35 990	14 820	15 373	16 229	27 840
veden hankinta	40 386	40 825	35 430	41 330	37 637	CODcr	184 325	116 810	114 703	129 831	162 840
jätevedenpuhdistus	123 298	73 500	0	0	0	Pkok	1 270	740	670	757	1 471
maakaasu (m ³) jvp	-	135 000	30 540	71 240	38 573	N	61 320	50 560	42 570	46 884	63 035
biokaasu (m ³) jvp	-	242 600	590 500	434 020	242 613	NH4-N	23 505	2 050	5 913	3 967	9 455
						SS	50 735	25 715	19 314	19 475	43 599
Käyttökustannukset	€	€	€	€	€	Jätteet	kg	kg	kg	kg	kg
vedenhankinta	188 770	226 025	208 926	246 641	322 267	välpejäte kaatopaikalle	87 700	155 200	144 200	150 00	175 000
paineenkorotus	6 035	10 514	8 067	11 815	12 100	rasvanerotuksen jäte	31 100	1 300	41 500	19 000	15 600
jäteveden pumppaus	38 675	25 198	35 189	29 153	56 088	ongelmajäte Ekokemille	800	0	0	0	0
jätevedenpuhdistus	525 473	445 441	416 221	448 180	501 273						

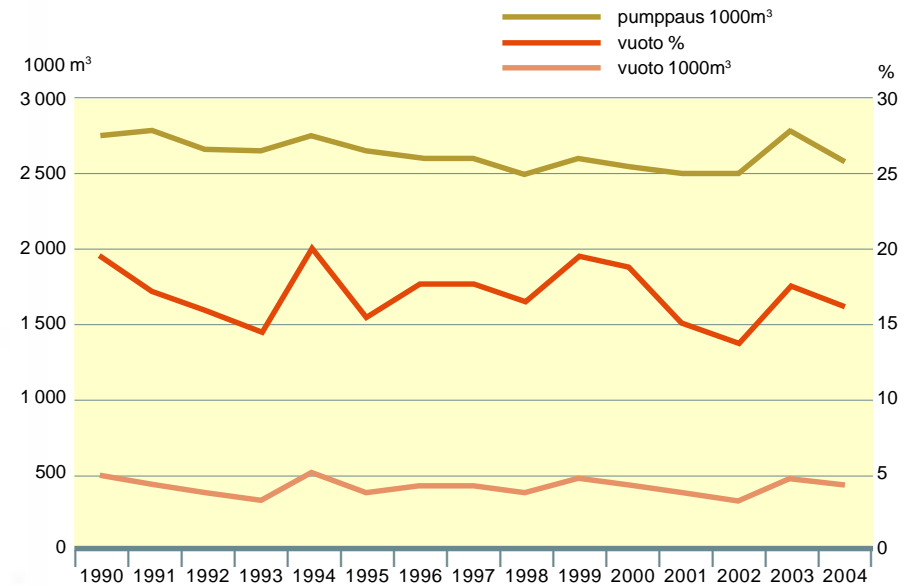
Huom! Jätevesilietteen painoksi arvioitu 1000 kg/m³. Välpejäte sisältää myös hiekanerotuksen jätteet. Jätevedenpuhdistuksen kustannukset sisältävät myös lietteenkäsittelyn kustannukset. Jätevedenpuhdistamon saneeraustyöt vaikuttavat oleellisesti vuoden 2000 tuloksiin.

Vesijohtoverkoston pumpattu vesi

Vesijohtoverkoston pumpattu vesimäärä vuonna 2004 oli 16,4 % suurempi kuin laskutettu vesimäärä. Laskuttamaton osuus, eli niin kutsuttu vuotovesi, johtuu muun muassa putkirikoista, vuodoista, putkiston huuhtelusta ja mittareiden virhenäyttämistä. Vuotoveden määrä on kasvanut neljän perättäisen laskevan vuoden jälkeen, mutta laskenut hivenen edellisestä vuodesta.

Vesijohtoverkoston pumpattu vesi, vuotovesi ja vuotoprosentti

Ympäristönsuojelun taloudelliset mittarit

Ympäristölaskennassa tutkitaan ympäristöön vaikuttavien toimien taloudellisia vaikutuksia, esimerkiksi rahavirtoja, energia- ja materiaalivirtoja. Ympäristökustannuksilla tarkoitetaan rahallisia menetyksiä, jotka aiheutuvat ympäristön hyväksi tehtävästä toiminnasta. Ne ehkäisevät, vähentävät ja poistavat haitallisia ympäristövaikutuksia tai tuottavat positiivisia ympäristövaikutuksia sekä suojelevat tai säästävät uusiutuvia tai uusiutumattomia luonnonvaroja.

Kauppa- ja teollisuusministeriön kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on 16.12.2003 antanut yleisohjeen ympäristöasioiden kirjaamisesta ja esittämisestä kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksessä. Ohje perustuu soveltuvien osien kirjanpitolautakunnan yleisohjeeseen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja esittämisestä tilinpäätöksessä (14.1.2003). Kirjanpitolautakunnan yleisohjeen lähtökohtana on Euroopan yhteisön komission suositus ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja julkistamisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa. Ympäristömenoihin sisällytetään ohjeen mukaan vain ne yksilöitävissä olevat lisäkustannukset, joilla **pyritään pääasiassa torjumaan, korjamaan tai lieventämään ympäristövahinkoja**. Ympäristömenoihin ei sisällytetä menoja, jotka vaikuttavat suotuisasti ympäristöön, mutta joilla pyritään pääasiassa edistämään muita tarpeita, kuten kannattavuutta, työturvallisuutta ja -terveyttä, tuotteiden turvallista käyttöä tai tuotannon tehokkuutta. Komission suosituksen mukaan ympäristömenot voidaan myös arvioida, mikäli niitä ei ole mahdollista erottaa kirjanpitovelvollisen menoista.

Tässä raportissa tarkastellaan **ympäristöön vaikuttavia kustannuksia**. Ne poikkeavat joiltain osin kirjanpitolautakunnan ohjeesta. Ympäristöön vaikuttaviksi kustannuksiksi on määritelty ympäristövaikutusten hallintaan tähtäävä ympäristönsuojelutoiminta, resurssien säästöä edistävät toimet ja ympäristöhallinnolliset toimenpiteet.

Ympäristövaikutusten hallintaan kuuluvaksi katsotaan ympäristötoiminta, jonka tavoitteena on ympäristön pilaantumisen torjuminen, vähentäminen ja poistaminen. Mukana ovat myös elinympäristön viihtyvyyden ja esteettisyyden parantamiseksi tehdyt toimenpiteet, kuten viherrakentamisen ja alueiden kunnossapidon kustannukset.

Resurssien säästöön tähtäävän toiminnan tavoitteena on edistää luonnonvarojen kestäväää käyttöä, kuten energian, veden ja materiaalien säästöä. Resurssien säästöön tähtäävästä toiminnasta on usein vaikea erottaa ympäristökustannuksien osuutta. Myös energiakustannuksia tarkastellaan omana kohtana.

Ympäristöön liittyviä **hallinnollisia toimenpiteitä** ovat resurssien ja ympäristövaikutusten hallintaan välillisesti vaikuttavat toimenpiteet, kuten ympäristöperusteinen tutkimus ja kehitys, koulutus, valistus, ympäristövaikutusten arviointi ja yleinen ympäristöhallinto.

Ympäristöön vaikuttavien investointien määrittelyssä on käytetty samaa jaottelua ja periaatteita kuin ympäristökustannusten määrittelyssä. Kehittämistä ympäristölaskennassa riittää jatkossakin etenkin tietojen keräämisessä hallintokunnilta.

Tässä raportissa vuosien 2001–2004 tiedot on kerätty yhdenmukaisten kriteerien mukaan ja ovat näin verrattavissa toisiinsa.

Hallintokuntien ympäristötuotot ja -kulut toimialoittain vuosilta 2001-2004

Luvut eivät kaikilta osin ole suoraan kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä todettavia toteumakuluja.

Riihimäen kaupungin ympäristötuotot 2001–2004

Korvaukset ympäristöhaittoja vähentävien palveluiden myynnistä			2001	2002	2003	2004
Ympäristönsuojeluyksikkö	Ympäristölupamaksut	Hallinnolliset toimenpiteet	1 682	3 196	21 700	14 350
Vesihuoltolaitos	Jätevesimaksut	Ympäristövaikutusten hallinta	2 046 847	2 536 000	3 416 000	3 472 600
Vesihuoltolaitos	Loka-autojen tyhjennystulot	Ympäristövaikutusten hallinta	24 555	19 800	28 900	30 900
Yhdyskuntatekniset palvelut	Maankaatopaikkatulot	Ympäristövaikutusten hallinta	12 782	16 000	13 700	20 900
Yhdyskuntatekniset palvelut	Järjestetyn jätteenkuljetuksen tulot	Ympäristövaikutusten hallinta	694 111	773 300	871 100	957 400
Yhdyskuntatekniset palvelut	Ulkopuolisille tehdyn katutyön tulot	Ympäristövaikutusten hallinta	84 935	33 000	35 200	17 100
Tekninen virasto	Motiva katselmukset (KTM)	Resurssien hallinta	0	1 500	0	3 238
Yhteensä			2 864 912	3 382 796	4 386 600	4 516 488
Sivutuotteiden myynnistä saadut tulot						
Kierrätyskeskus	Kierrätyskeskuksen myyntitulot	Resurssien hallinta	33 638	45 141	50 474	52 765
Tekninen virasto	Romuaajoneuvojen myyntitulot	Resurssien hallinta	756	900	1 300	2 645
Yhteensä			34 394	46 041	51 774	55 410
Muut ympäristöperusteiset tuotot						
Pelastuslaitos	Korvaukset öljyntorjuntatyöhön	Ympäristövaikutusten hallinta	910	1 672	237	0
Ympäristönsuojeluyksikkö	YKY-hanke EU-tuki/ ulkopuolinen rahoitus	Resurssien hallinta	73 200	76 367	50 798	44 141
Ympäristönsuojeluyksikkö	RYTI/HÄMY-hanke EU-tuki/ ulkopuolinen rahoitus	Resurssien hallinta	22 386	37 231	73 752	107 672
Ympäristönsuojeluyksikkö	Energiaselvitys/ ulkopuolinen rahoitus	Resurssien hallinta	0	19 520	0	0
Yhteensä			96 496	134 790	124 787	151 813
YMPÄRISTÖTUOTOT			2 995 802	3 563 627	4 563 161	4 723 711

Riihimäen kaupungin ympäristökulut 2001–2004

Ympäristötoiminnan käyttö ja kunnossapitokulut		2001	2002	2003	2004	
Kierrätyskeskus	Kierrätyskeskuksen toiminta	Resurssien hallinta	43 056	46 557	48 892	48 415
Puistotoimisto	Puistojen kunnossapito	Ympäristövaikutusten hallinta	372 032	408 100	418 900	422 900
Puistotoimisto	Muistomerkkien kunnossapito	Ympäristövaikutusten hallinta	2 355	2 400	4 200	2 300
Puistotoimisto	Leikkikenttien kunnossapito	Ympäristövaikutusten hallinta	44 738	57 600	39 600	49 700
Puistotoimisto	Katuvihreys ja kalusteet	Ympäristövaikutusten hallinta	67 948	78 700	87 000	106 100
Puistotoimisto	Kaupunkiympäristön kehittäminen (talkooraha)	Ympäristövaikutusten hallinta	30 610	33 400	19 300	18 000
Yhdyskuntatekniset palvelut	Liikennealueiden ylläpito	Ympäristövaikutusten hallinta	910 738	823 600	972 400	1 013 600
Yhdyskuntatekniset palvelut	Katuvalot (ei energia)	Ympäristövaikutusten hallinta	123 786	124 900	126 400	110 600
Yhdyskuntatekniset palvelut	Liikennevalot (ei energia)	Ympäristövaikutusten hallinta	18 332	16 000	18 300	8 200
Kuvakeskus	Alueiden kunnossapito	Ympäristövaikutusten hallinta	78 794	84 585	83 054	102 967
Kuvakeskus	Virkistysalueet	Ympäristövaikutusten hallinta	27 860	29 226	31 507	34 271
Yhdyskuntatekniset palvelut	Koneiden poltto- ja voiteluaineet	Ympäristövaikutusten hallinta	108 818	92 900	97 200	103 100
Yhdyskuntatekniset palvelut	Romuajoneuvojen poistamiskulut	Ympäristövaikutusten hallinta	4 877	4 300	3 400	1 036
Pelastuslaitos	Koneiden poltto- ja voiteluaineet	Ympäristövaikutusten hallinta	14 333	14 194	13 880	0
Pelastuslaitos	Öljyntorjunta	Ympäristövaikutusten hallinta	910	1 672	237	0
Yhdyskuntatekniset palvelut	Maankaatopaikka menot	Ympäristövaikutusten hallinta	29 149	33 800	62 800	71 900
Yhdyskuntatekniset palvelut	Järjestetty jätteenkuljetus menot	Ympäristövaikutusten hallinta	632 179	701 000	794 100	891 800
Vesihuoltolaitos	Jäteveden puhdistus	Ympäristövaikutusten hallinta	445 441	416 300	446 180	423 100
Vesihuoltolaitos	Vesijohtoverkoston kunnossapito	Resurssien hallinta	154 397	148 500	172 800	166 600
Vesihuoltolaitos	Viemäriverkoston kunnossapito	Ympäristövaikutusten hallinta	75 685	65 100	93 200	133 000
Vesihuoltolaitos	Avo-ojien kunnossapito	Ympäristövaikutusten hallinta	17 660	13 500	20 900	32 700
Yhteensä			3 203 698	3 196 334	3 554 250	3 740 289
Muut ympäristökulut						
Ympäristönsuojeluyksikkö	Ympäristön tilan selvitykset	Hallinnolliset toimenpiteet	30 585	34 242	4 435	13 436
Ympäristönsuojeluyksikkö	Kestävän kehityksen mittarit -projekti	Hallinnolliset toimenpiteet	3 700	3 666	0	0
Tekninen virasto	Energiakatselmukset	Hallinnolliset toimenpiteet	9 250	3 000	0	6 476
Terveyskeskus	Ympäristöterveyshuolto	Hallinnolliset toimenpiteet	377 768	391 628	409 096	439 819
Koko kaupunki	Jätevesimaksut (oma toiminta)	Ympäristövaikutusten hallinta	102 382	108 224	187 168	150 211
Koko kaupunki	Jätehuoltomaksut (oma toiminta)	Ympäristövaikutusten hallinta	63 824	55 211	56 732	64 000
Yhteensä			587 509	595 971	657 431	673 942

Ympäristöhallinnon kulut					
Ympäristönsuojeluyksikkö	Kaikki ympäristönsuojeluyksikön kulut	Hallinnolliset toimenpiteet	175 627	203 133	170 766 200 135
Tekninen virasto	Lasin entisen kaatopaikan tutkimus	Hallinnolliset toimenpiteet	2 186	22 413	9 200 4 200
Tekninen virasto	Kokko–Taipale meluselvitys, Vahteriston luontoselvitys	Hallinnolliset toimenpiteet	3 758	5 642	3 960 6 558
Päivähoito	Kaksi ympäristökoulutustilaisuutta	Hallinnolliset toimenpiteet	875	0	0 0
Kirjauksen päiväkot	Suomen ympäristökasvatuksen seuran maksu	Hallinnolliset toimenpiteet	179	244	86 200
Henkilöstöyksikkö	Ympäristöjärjestelmäkoulutus	Hallinnolliset toimenpiteet	2 523	2 500	2 500 0
Vesihuoltolaitos	Kormun pohjavesiselvitys + lupahakemus	Hallinnolliset toimenpiteet	42 383	0	0 15 300
Vesihuoltolaitos	Vesistötutkimukset (Vantaa)	Hallinnolliset toimenpiteet	3 196	3 300	5 900 5 400
Vesihuoltolaitos	Jätevedenpuhdistamon velvoitetarkkailu	Hallinnolliset toimenpiteet	14 801	16 400	22 200 22 000
Vesihuoltolaitos	Hikiän pohjavesialueen selvitykset	Hallinnolliset toimenpiteet	0	0	0 10 700
Vesihuoltolaitos	Pohjavesialueiden suojelusuunnitekma	Hallinnolliset toimenpiteet	0	0	0 12 000
Ympäristönsuojeluyksikkö	YKY-hanke, kaupungin osuus	Hallinnolliset toimenpiteet	28 827	3 616	39 333 36 987
Ympäristönsuojeluyksikkö	RYTI/HÄMY-hanke, kaupungin osuus	Hallinnolliset toimenpiteet	19 422	19 175	27 478 40 888
Vesihuoltolaitos	Kala- ja pohjaeläintarkkailu	Hallinnolliset toimenpiteet	0	0	7 000 0
Ympäristönsuojeluyksikkö	K-H Järvet kestävään kehitykseen, kaupungin osuus	Resurssien hallinta	0	4 205	6 728 7 169
Ympäristönsuojeluyksikkö	K-H Luonnon monimuotoisuuden tilan seurantaohjelma	Hallinnolliset toimenpiteet	0	0	0 4 800
		Yhteensä	293 777	280 628	295 151 366 337
Korvaukset ja kompensatiot					
Vesihuoltolaitos	Kalatalousmaksu	Ympäristövaikutusten hallinta	5 046	5 500	5 500 7 000
		Yhteensä	5 046	5 500	5 500 7 000
Jäteverot ja veronluonteiset maksut					
Yhdyskuntatekniset palvelut	Renkaiden kierrätysmaksu	Hallinnolliset toimenpiteet	236	260	510 500
		Yhteensä	236	260	510 500
YMPÄRISTÖKULUT YHTEENSÄ			4 090 266	4 078 693	4 512 842 4 788 068

Riihimäen kaupungin hallintokuntien ympäristöön vaikuttavat investoinnit 2001–2004

		2001	2002	2003	2004
Vesihuoltolaitos	Vesijohtoverkosto uudisrakennuskohteet	118 404	161 100	226 800	214 800
Vesihuoltolaitos	Vesijohtoverkosto saneerauskohteet	142 960	13 800	14 200	14 400
		261 364	174 900	241 000	229 200
Vesihuoltolaitos	Jätevesiviemäriverkosto uudisrakennuskohteet (sis. pumppaamot)	302 402	272 800	393 000	294 500
Vesihuoltolaitos	Jätevesiverkosto saneerauskohteet	197 116	176 100	545 700	14 300
		499 518	448 900	938 700	308 800
Tekninen virasto	Sadevesiviemäriverkosto (myös saneerauskohteissa tehty verkostojen laajennus)	266 241	119 800	216 500	295 800
		266 241	119 800	216 500	295 800
Tekninen virasto	Katujen uudisrakennus ja saneeraus	500 695	271 000	695 600	927 300
Tekninen virasto	Katuvalaistuksen uudisrakennus ja saneeraus	62 061	68 500	150 800	152 700
Tekninen virasto	Katujen päällystys ja viimeistely	232 772	1 141 000	452 000	369 900
		795 528	1 480 500	1 298 400	1 449 900
Tekninen virasto	Maankaatopaikan rakentaminen	0	62 900	110 700	11 500
Tekninen virasto	Puistojen rakentaminen	65 089	81 700	92 600	49 800
Tekninen virasto	Juppalan alueen meluvalli	0	0	4 000	0
		65 089	144 600	207 300	61 300
Ympäristönsuojeluyksikkö	Luontopolut (Tekninen virasto v. 2001)	3 364	7 039	0	1 325
Tekninen virasto	Riihisalon jätevesisaneeraus	48 774	0	0	0
		52 138	7 039	0	1 325
Vesihuoltolaitos	Jätevedenpuhdistamon saneeraus	1 230 631	30 845	20 600	250 100
		1 230 631	30 845	20 600	250 100
YMPÄRISTÖINVESTOINNIT YHTEENSÄ		3 170 509	2 406 584	2 922 500	2 596 425

Energiakustannukset

Energiakustannukset eivät ole varsinaisesti ympäristökuluja. Energian käyttö on yksi Riihimäen kaupungin merkittävä ympäristönäkökohta. Tässä tarkastelussa on koottu kirjanpidosta kaupungin maksamat energiakulut vuosilta 1998, 2000–2004 ja laskettu vuoden 2004 muutos prosentteina verrattuna vuosiin 2003 ja 1998, joista viime mainittu on energiansäästösopimuksen perusvuosi.

Kaupungin energiakustannukset. Energiakustannukset esitetty euroina ja muutos vuosista 1998 ja 2003 vuoteen 2004 prosentteina

Energia	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2004 vs 1998	2004 vs 2003
Lämmitys	502 141	611 319	660 478	618 419	690 983	696 624	39	1
Sähkö	1 028 452	892 824	924 344	942 988	986 758	1 295 445	26	31
Puhdas vesi	70 560	83 848	74 190	73 626	112 649	87 360	24	-22
Poltto- ja voiteluaineet	159 124	223 253	224 735	205 953	210 336	185 565	17	-12
Yhteensä	1 760 276	1 811 244	1 883 747	1 840 985	2 000 726	2 264 994	29	13

Taulukossa lämmitykseen sisältyvät kaukolämmön ja lämmitysöljyn kustannukset. Sähkö sisältää kaiken sähkön käytön, mukaan lukien lämmityssähkön. Puhdas vesi sisältää vain puhtaan veden kustannuksen, ei siis jätevesimaksua. Poltto- ja voiteluaineet sisältävät muuhun kuin lämmityskäyttöön ostetut poltto- ja voiteluaineet.

Poltto- ja voiteluaineiden sekä puhtaan veden kustannukset ovat laskeneet vuodesta 2003, mutta kasvaneet 17 % ja 24 % vuodesta 1998. Sähkö on kustannuksiltaan suurin energiamuoto. Se on kasvanut 31 % edellisestä vuodesta ja 267 000 euroa ja 26 % vuodesta 1998. Yhteensä ostetun energian kustannukset ovat nousseet noin 13 % vuoden aikana ja 29 % perusvuodesta 1998.

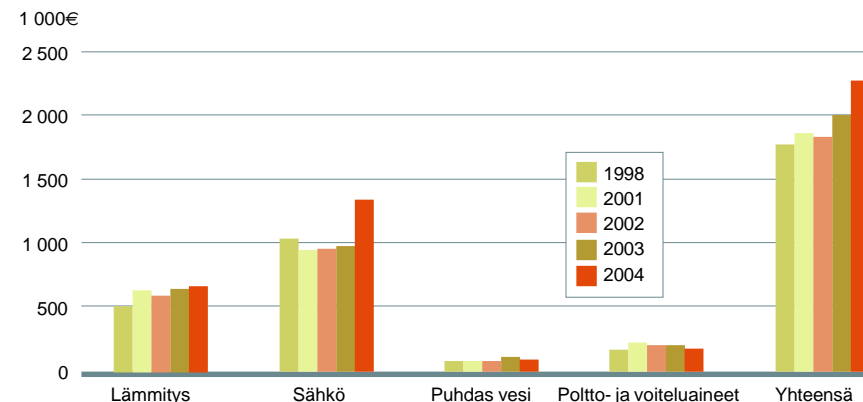
Lämmitykseen käytettyjen energiamuotojen kokonaiskustannusten kehitys euroina rakennuskuutiometriä kohden ja kokonaiskustannusten muutos prosentteina vuodesta 1998 sekä vuodesta 2003 verrattuna vuoteen 2004

Lämmitysmuoto	1998	2001	2002	2003	2004	2004 vs 1998	2004 vs 2003
Kaukolämpö	1,12	1,35	1,35	1,46	1,50	34	3
Öljylämpö	1,56	2,06	2,82	1,68	1,62	4	-3
Sähkölämpö	2,76	2,76	3,07	2,52	3,00	9	19

Lämmitysmuodoista kaukolämpö ja öljylämpö olivat edullisimpia. Vuonna 2004 rakennuskuution lämmittäminen maksoi kaukolämmöllä 1,50 €, öljyllä 1,62 € ja sähköllä 3,00 €. Eniten on noussut kaukolämpö, vuodesta 1998 peräti 34 % ja edellisestä vuodesta 3 %. Myös sähkölämmön kustannus lämmityskohteissa on noussut 19 % edellisestä vuodesta ja 9 % vuoden 1998 hintatasosta. Sähkölämmitys maksaa nyt kaksi kertaa enemmän kuin kaukolämmöllä lämmittäminen. Öljylämmön hinta on laskenut 3 % vuoden 2003 tasosta. Öljylämpö on nyt 4 % kalliimpaa kuin vuonna 1998.

Energiamuotojen kokonaiskustannusten kehitys vuosina 1998 ja 2001–2004

Tytäryhteisöt

Kaupunginhallituksen 16.2.2002 hyväksymät Riihimäen kaupungin konserniohjeet tulivat voimaan 1.1.2003. Ohjeessa kunnan tytäryhteisöllä tarkoitetaan sellaista yhteisöä (osakeyhtiö, yhdistys ja muut yhteisöt ja säätiöt), jossa kunnalla yksin tai yhdessä kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen kanssa on määräämisvalta.

Uusien konserniohjeiden ympäristöpolitiikkakohdan mukaan ”Tytäryhtiöiden tulee noudattaa toimintansa suunnittelussa, toteutuksessa, seurannassa ja raportoinnissa kaupungin ympäristöpolitiikkaa ja ympäristöjärjestelmän toimintaperiaatteita.” Konserniohjeen raportointiosan mukaan ”Yhteenveto ympäristöpolitiikan toteutumisesta toimitetaan ympäristönsuojeluyksikköön samassa aikataulussa kuin tilinpäätös talous- ja suunnitteluyksikölle. Yhteenveto sisällytetään kaupungin ympäristöraporttiin.”

Vuoden 2004 loppuun mennessä ympäristöjärjestelmän perustyö, eli alustava ympäristökatselmus ja ympäristönäkökohtien tunnistaminen ja arvottaminen, on tytäryhteisöissä pääsääntöisesti jo tehty. Osassa yhtiöitä on ollut jo myös ympäristöohjelmia. Puuttuvilta osin perustyö tehdään vuoden 2005 aikana. Seuraavassa on kerrottu lyhyesti tytäryhteisöissä vuonna 2004 tehdystä ympäristötyöstä.

Riihimäen Teollisuuskylä Oy:ssä on vuonna 2004 tehty huoltomiehen toimesta tarkastukset jätehuoltopisteisiin. Tarvittaessa käytöstä on suullisesti huomautettu tai annettu tyhjennyskehotus. Pahvi- ja paperikeräyspisteen käytöstä/siirtämisestä Riihimäen Jätehuolto Oy:n pihaan on sovittu. Vuokratilojen seinille on teetetty laminoidut jätteiden käsittelyohjeet. Jätekonttien sisältöjä on tarkasteltu harjoitteluyönä. Lämpöenergian käyttöä on seurattu ja vertailtu aiempien vuosien kulutuksiin.

Kiinteistöosakeyhtiö Opinriihi, Paimenpolku 2, Peuranpolku ja Riihimäen Länsikulma sekä Asunto Oy Riihimäen Tarmoke ovat normaalissa asuinkäytössä. Niissä kerätään kaksipussilajittelun lisäksi jo paperia, metallia, kartonkia ja lasia, joten mitään uusia lajiteltavia jätėjakeita ei ole otettu viime vuoden aikana kohteilla käyttöön. Myöskään sellaisia isoja remonteja ei ole tehty, joissa olisi ollut mahdollista lajitella esimerkiksi purkujätteitä. Jätteen keräilyä on pyritty pitämään hallittuna siten, että taloille on tarvittaessa hankittu siirtolava, johon asukkaat ovat voineet viedä kaatopaikalle menevää tavaraa. Tällä on pyritty siihen, että romut eivät jäisi lojumaan yleisiin tiloihin eivätkä päätyisi myöskään luontoon. Tämä käytäntö on saanut asukkailta myönteistä palautetta. Jätteiden lajittelusta on jaettu tiedotteita, sitä mukaa kuin jossain talossa on tuntunut asia ”villiintyvän”. Laajempaa yhteistä tiedotuskampanjaa ei ole järjestetty.

Länsikulman sekä Paimenpolun taloissa on tehty lämpökuvaukset ja kuntoarviot vuoden 2004 aikana. Tämä johtaa aikanaan korjauksiin ja sitä kautta säästöihin. Mitään suurta energiasyöppöä ei kuitenkaan paljastunut.

Kiinteistö Oy Riihimäen Teatterihotellissa on kaukolämmön lämmönsiirrin vaihdettu uuteen. Kaikille hyödynnettäville jätėjakeille on ulkona oma keräysastiansa, joihin myös Riihimäen Teatterista jätteet syntypaikkalajittelun jälkeen toimitetaan. Teatterissa lavasteita kierrätetään. Käytön jälkeen purettavista lavasteista hyödynnetään käyttökelpoiset materiaalit uusissa lavasteissa ja lavastekäyttöön sopimattomat materiaalit kierrätetään.

Kiinteistö Oy Riihimäen Yritystalossa uusittiin ulkoseinien elementtien saumojen tiivisteet ja korjattiin myrskypellit. Uusiin ja korjattaviin autopaikkoihin laitettiin aikarajoitetut kytkinellot, jotka ovat päällä kerrallaan maksimissaan kaksi tuntia. Vuonna 2005 on tarkoitus uusia/tiivistää ikkunat sekä uusia rakennuksen huopakate.

Riihimäen ympäristön tila

Maan, veden ja ilman laatua muuttavat monet eri toiminnot, kuten liikenne, teollisuus ja rakentaminen. Lisäksi ympäristön tilaa uhkaavat erilaiset onnettomuustilanteet teollisuudessa tai kemikaalikuljetuksissa. Muutokset ympäristön tilassa ovat ajallisesti hitaita ja siksi vaikeita havaita. Usein myös ympäristön tilaa koskeva tieto on hajallaan ja vaikeasti saatavissa.

Voimakkaimmin ilmanlaatuun vaikuttavat Riihimäellä taajaman ulkopuolella moottoritien liikenne ja taajamassa autoliikenne. Raskaasti ympäristöä kuormittavaa teollisuutta on vähän. Teollisuuslaitosten velvoitetarkkailuista saadaan säännöllistä tietoa muun muassa savukaasupäästöistä sekä vesistö- ja viemärikuormituksesta. Vantaanjokea kuormittaa merkittävästi muun muassa Riihimäen kaupungin jätevedenpuhdistamo. Järvistä etenkin Paalijärvi ja Vähäjärvi ovat voimakkaasti rehevöityneet. Riihimäellä metsät ovat voimakkaassa talouskäytössä, mikä merkitsee uhkia, ja menetyksiäkin, luonnon monimuotoisuudelle.

Ympäristön tilan seuranta

Ympäristön tilan seuranta on pyritty kehittämään yhdenmisen seurannan suuntaan, eli tietyllä koealalla seurataan ympäristön tilan eli ilmanlaadun ja vesistöjen ja pohjaveden laadun sekä maaperän laadun ja luonnon monimuotoisuuden muutoksia. Ympäristön tilan seuranta on kehitetty Kanta-Hämeen alueen kuntien yhteistyöprojektissa, joka käynnistyi vuonna 2000. Projektia on vetänyt Hämeen ympäristökeskus, ja siinä ovat valmistuneet seurantaohjelmat ilmanlaadulle sekä pohja- ja pintavesille. Valmistumassa on myös ohjelma luonnon monimuotoisuuden seuraamiseksi. Ilman epäpuhtauksien vaikutuksia selvitettiin bioindikaattoritutkimuksen avulla vuosina 2001 ja 2002. Seuraavan kerran tutkimus on tarkoitus toteuttaa vuosina 2011–2012. Tarkempia tietoja bioindikaattoritutkimuksesta löytyy vuoden 2002 ympäristöraportissa. Vuonna 2005 ilmanlaadun seuranta jatketaan keskustan hiukkaspitoisuuksien mittauksella. Pintavesien tarkkailuohjelmaa tarkennetaan vuoden 2005 aikana siten, että ensimmäiset näytteet otetaan vuonna 2006.

Käpälämäki. Kuva Maritta Liedenpohja-Ruuhijärvi

Ympäristön tila -raportti

Riihimäen ympäristön tila 2000 -raportti ilmestyi vuonna 2001. Raporttiin on koottu tietoa Riihimäen ympäristön tilasta ja sen seurannasta. Raportti löytyy ympäristönsuojelun internetsivuilta osoitteesta www.riihimaki.fi/ymparisto. Raporttia voi myös tilata kaupungin monistamosta. Ympäristön tila -raportti pyritään päivittämään valtuustokausittain. Näillä näkymin seuraava ympäristön tila -raportti koskee vuotta 2005, ja se ilmestyy vuoden 2006 aikana.

Kesäsateet

Kahden hyvin kuivan kesän jälkeen Riihimäellä satoi kesällä 2004 erittäin runsaasti. Ilmatieteen laitokselta saadun lausunnon mukaan heinäkuun sateet mukaan lukien alkukesän sademäärä oli kolminkertainen tavanomaiseen verrattuna ja noin 1,5-kertainen runsassateisimpiinkin kesiin verrattuna. Vastavaa kuin vuoden 2004 heinäkuussa ja koko alkukesän aikana ei ole tapahtunut Vantaanjoen valuma-alueella kertaakaan aikaisemmin tutkittujen jaksojen aikana. Ilmatieteen laitoksella on tutkimustietoa seudulta 1950- ja 1960-lukujen vaihteesta lähtien. Ilmatieteen laitoksen mukaan vuoden 2004 alkukesän sademäärä on poikkeuksellinen ja laitos määrittää alkukesän sadesummalle toistuvuudeksi kerran 50 vuodessa.

Poikkeuksellisista sateista johtuen Vantaanjoki tulvi, ja vesi levisi paikoitellen hyvinkin laajoille alueille. Riihimäen kaupunkialueella tulvavesi nousi Peltosaaren kaduille ja joidenkin talojen kellareihin. Runsaat sateet täyttivät myös kaupungin sekavesi- ja sadevesiviemärit niin, että kellariin noussut vesi aiheutti vahinkoja useissa kiinteistöissä. Yhteensä ilmoituksia vesiongelmista tuli aluepelastuslaitokselle ja vesihuoltolaitokselle 145 kiinteistöstä.

Ympäristön tilan ja kestävän kehityksen indikaattoreita

Riihimäen kasvihuonekaasupäästöt

Riihimäki liittyi vuonna 1998 Suomen Kuntaliiton kuntien ilmastonsuojelukampanjaan, jonka tarkoituksena on herättää kunnat käytännön toimiin kasvihuoneilmiön hidastamiseksi. Riihimäen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen toimenpideohjelma hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 13.1.2003. Ohjelman toteuttaminen on käynnistynyt. Koko kaupungin energiansäästöön ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen tähtäävää toimintaa koordinoidaan osana ympäristöjärjestelmätyötä. Kaupunki pyrkii vähentämään hiilidioksidipäästöjään tehostamalla omaa energiankäyttöään sekä pitämällä kaupunkirakenteen yhtenäisenä ja tiiviinä. Kaupunki vaikuttaa myös antamallaan ohjauksella ja valitksella muiden toimijoiden energiankäytön tehostumiseen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähenemiseen. Lisätietoja kasvihuonekaasupäästöistä löytyy vuoden 2002 ympäristöraportista.

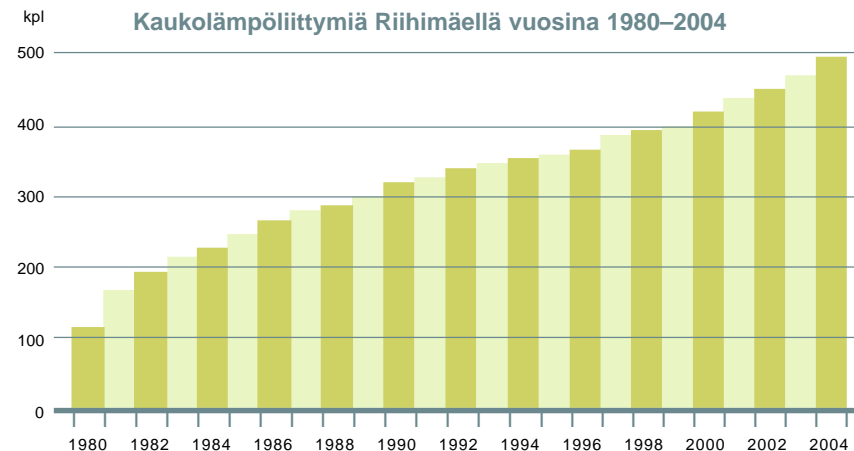
Ekotase ja ekologinen jalanjälki

Riihimäen ekotase kuvaa yhdyskuntarakenteen niiden ominaisuuksien kokonaisuutta, jotka oleellisesti vaikuttavat kestäväan kehitykseen, kuten tuotettuja jätemääriä, autoliikenteen päästöjä ja vaarallisten aineiden läpikulkua. Ekologista kestävyyttä kuvaa myös Riihimäen ekologinen jalanjälki käyttäen mittayksikkönä ekologisesti tuottavaa maa-alaa hehtaareina. Kaikkien riihimäkeläisten yhteenlaskettu ekologinen jalanjälki on yli kuusi kertaa Riihimäen maapinta-ala. Riihimäellä ekologisten jalanjäljen pienentymiseen vaikuttaa energian käytön tehostaminen, sillä kaksi kolmasosaa jalanjäljestä syntyy energiasta. Lisätietoja löytyy vuoden 2002 ympäristöraportista.

Kestävän kehityksen indikaattorit

Riihimäen kaupungille valmistuivat vuonna 2002 kestävän kehityksen indikaattorit. Indikaattoreita käytetään kunnan kestävän kehityksen tilan arvioinnissa ja vertailussa. Indikaattoreita tarvitaan:

- mittaamaan kestävän kehityksen tavoiteohjelmien toteutumista
- selvittämään, onko kunnan kehitys kestävällä pohjalla
- antamaan tietoa päätöksenteon pohjaksi
- elinympäristössämme tapahtuvien muutosten todentamiseksi
- auttamaan ympäristöongelmien ennaltaehkäisyssä ja varautumisessa tuleviin haasteisiin
- kertomaan ihmisten hyvinvoinnista

Kaukolämpöliittymien määrä on kasvanut tasaisesti viime vuosikymmeninä.

Kestävän kehityksen indikaattorit Riihimäellä ovat:

Ympäristö ja terveys:

Jätteet

Energia

Pilaantuneet maa ja pohjavesialueet

Radon ja arseeni

Talousveden laatu ja kulutus

Vesistöt

Tieliikenne ja pakokaasupäästöt

Ekologia ja luonnonsuojelu:

Luomutilat

Metsien ikärakenne

Sosiaalinen kestävyys:

Asuminen

Koulutus

Toimeentulotuki

Työttömyys

Rikokset ja turvallisuus

Väestö

Äänestysaktiivisuus

Talous:

Energiansäästösopimukset

Ympäristöjärjestelmät

Ympäristön tilaa ja kuormitusta sekä sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä kuvaavat indikaattorit löytyvät Riihimäen kestävän kehityksen sivulta osoitteesta www.riihimaki.fi/indikaattorit.

Yhteenveto ja kehittämistarpeita

Kaupunginvaltuuston linjaaman ympäristöpolitiikan toteuttajana Riihimäen kaupungin ympäristöjärjestelmä on kehittynyt askel askeleelta. Tätä järjestyksessä viidettä ympäristöraporttia on hallintokuntien yhteisvoimin työstetty entistä toimivammaksi tiedonvälittäjäksi. Tarkoitus on ollut keventää vuosittaista raportointia niin, että kattavampi järjestelmätyöstä kertova raportti kootaan ainoastaan valtuustokauden viimeisestä vuodesta. Tämän periaatteen mukaisesti tässä ympäristöraportissa on tarkasteltu hallintokunnissa vuonna 2004 tehdyn työn lisäksi hieman laajemmin kunnan ympäristövastuuta ja ympäristönsuojelun strategisia askeleita sekä arvioitu ympäristön tilassa tapahtunutta muutosta muun muassa ympäristön tilan indikaattoreiden avulla. Lisäksi on nostettu esille joitakin ”kohokohtia” hallintokunnissa valtuustokaudella 2001–2004 tehdystä työstä.

Ympäristöjärjestelmätyön myötä yhteistyö ja tiedonkulku ympäristöasioissa on parantunut hallintokuntien kesken. Ympäristön huomioon ottaminen on tiedostettu tärkeäksi näkökulmaksi hallintokuntien toiminnassa ja hankkeiden toteutuksessa. Tähän raporttiin kunkin hallintokunnan päällikkö on arvioinut ympäristöpolitiikan toteutumista hallintokunnan toiminnassa vuoden 2004 aikana. Vuonna 2004 työyksiköiden ympäristöohjelmat painoutuivat energian, veden ja paperin säästöön, jätehuoltoon sekä ympäristökasvatukseen. Ympäristöjärjestelmän koulutuksessa ja kehittämisessä keskityttiin johdon rooliin työn ohjaamisessa. Koko henkilökunnan tietoisuutta ja oppimista tuettiin Intranetissä julkaistulla ympäristökäsikirjalla, jota on jatkossa tarkoitus kehittää kouluttavan käsikirjan muotoon. Ympäristöjärjestelmätyö on laajentunut varsinaisen kaupunkioorganisaation ulkopuolelle kaupungin tytäryhteisöjen tullessa mukaan työhön kaupungin konserniohjeiden mukaisesti. Monin paikoin työ on kuitenkin vielä kesken ja vaatii jatkossa edelleen neuvontaa ja ohjaamista.

Ympäristöjärjestelmässä on kyse vapaaehtoisesta johtamisjärjestelmästä. Aito ja jatkuva sitoutuminen työhön edellyttää avointa ja vuorovaikutteista yhteistyötä ja päätöksentekoa. Ympäristötiimin merkitys on ollut ratkaiseva ympä-

ristöjärjestelmän tähänastisessa työssä ideoijana ja tiedonvälittäjänä. Ympäristötiimiä on koulutettu keskitetysti, ja tiimin jäsenet ovatkin tärkeitä ympäristönäkökulman esiintuojia hallintokunnissaan. Myös yksiköiden ympäristövastaavat ovat oleellinen linkki tiedon jakamisessa kaikille kaupungin työntekijöille. Kaupungin johtoryhmällä on keskeinen merkitys ympäristöjärjestelmätyön ohjaamisessa. Järjestelmän toimivuuden ja työn tuloksellisuuden kannalta on välttämätöntä, että kaupungin johto ohjaa aktiivisesti ympäristöjärjestelmätyötä. Vuonna 2005 johdon roolia työn ohjaamisessa kehitetään edelleen luomalla selkeät menettelytavat vuosittaiselle johdon katselmukselle. Katselmuksen tavoitteena on varmistaa ympäristöjärjestelmän soveltuvuus ja riittävyys sekä osoittaa järjestelmän muutos- ja kehittämistarpeet koko kaupungin organisaatiossa.

Ympäristöjärjestelmätyö on jatkuvasti kehittyvä prosessi, joka elää ja muuntuu tarpeiden mukaan. Työn tavoitteena on mahdollisimman hyvä ja laajalle ulottuva tietoisuus eri toimintojen ympäristövaikutuksista sekä yhteinen vastuu Riihimäen ympäristön tilasta. Vastuu edellyttää aina asioiden tiedostamista ja oppimista. Ympäristöjärjestelmän kehittämistarpeet liittyvät myös jatkossa koulutuksen ja viestinnän tehokkaampaan suuntaamiseen niin yksiköiden ympäristövastaaville kuin kaupungin johdolle. Sähköinen käsikirja Intranetissä luo jatkossa hyvät edellytykset tiedotuksen ulottamiseen koko kaupungin henkilöstölle.

Ympäristöjärjestelmätyn kohokohtia 2001-2004

Hallintokeskus	Tekninen virasto	Vesihuoltolaitos	Ympäristökeskus	Koulutuspalvelukeskus	Kulttuuri- ja vapaa-aikakeskus	Perusturvakeskus
2001 <ul style="list-style-type: none"> ● ympäristöasiat huomioon tarjouspyynnöissä: pehmo-papereissa ja siivousai-neissa ympäristöystäväl-lisyys kriteerinä ● Hymonet-tietokanta käyttöön ● ATK: metaframen avulla vanhat työasemat hyöty-käyttöön ● ohje ympäristökysy-mysten huomioimiseksi palveluhankinnoissa 	<ul style="list-style-type: none"> ● keskusta-alueiden tiivistä-minen: Etelä-Suokylän ja Petsamon pientaloalueen kaavamuutos ● palveluliikenne käyttöön julkisessa liikenteessä ● energiansäästösopimus 2000–2002: henkilöstölle energiakoulutusta ● Vantaanjoen kalataloudel-linen kunnostus alkoi 	<ul style="list-style-type: none"> ● jätevedenpuhdis-tamon valmiussuun-nitelma ja riski-analyysi ● lämmityksen osalta siirtyminen maakaa-suun ● biokaasuenergian talteenoton ja hyö-dyntämisen tehos-taminen 	<ul style="list-style-type: none"> ● Mattilan teollisuusalueen yritysten ympäristönhallin-nan tilan selvitys ● kuntien ilmastonsuojelu-kampanja: esiselvitys kasvihuonekaasupäästöistä ● kaupungin ensimmäinen ympäristöraportti 	<ul style="list-style-type: none"> ● ympäristöopetus ja kestävä kehitys koulujen opetus-suunnitelmissa ● keskuskeittiöllä ja Peltosaaren koululla 12 %:n säästö vedenkulutuksessa ● kauppaoppilaitos mukana opetushalli-tuksen kestäväen ke-hityksen projektissa 	<ul style="list-style-type: none"> ● Riihisalon jäteve-sien käsittelyn paran-taminen ● jäähallin energia-katselmus ● tiedotus ja yhteistyö mm. Kiekko-Nikkarien kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> ● kestäväen kehityk-sen sosiaalinen puoli korostuu ● yhteiskuljetusten lisääminen ● ympäristökasvatus osaksi päivähoidon normaalia toimintaa ja opetussuunnitelmia ● Ympäristökasvatus päivähoidossa -koulutusiltoja
2002 <ul style="list-style-type: none"> ● ympäristökriteerit kopiointimateriaalien hankintapäätöksessä ● energiansäästö monista-mossa ● ohjeen laadinta käytöstä poistettujen tavaroiden kierrätyksestä 	<ul style="list-style-type: none"> ● rakennustoiminnan jätehuolto-ohje käyttöön ● energiansäästösopimusta jatkettiin: mm. Motivan energiansäästökansiot kouluille ja päiväkodeille, tilapalvelujen henkilöstölle energiansäästökoulutusta ● kävelykeskustan hanke-suunnitelma käynnistyi ● asemanseudun kehittä-mistyö ● Esteetön Riihimäki -raportti ● melu- ja maisemavallien yleissuunnitelma 	<ul style="list-style-type: none"> ● aloitettu vesihuol-lon kehittämissuunni-telman laadinta 	<ul style="list-style-type: none"> ● Paalijärvi mukaan JÄRKI-hankkeeseen ● selvitykset Riihimäen kasvihuonekaasupäästöis-tä, energiankäytön tehokkuudesta ja uusiutuvien energialähteiden käytöstä Hämeessä sekä henkilös-tön sitoutumisesta ympäris-töjärjestelmätynhön ● ympäristötalon hanke-suunnitelma 	<ul style="list-style-type: none"> ● kartonkikeräys ja lisää hyötyjäteastioita kouluihin ● lukion ympäristö-ohjelman tavoitteena tiedostavien sukupol-vien kasvattaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ● jalkapallokentillä luontoystävälliset lannoitteet ● hiekkakenttien suolauksen vähentä-minen ● uimahallin perus-korjaus 	<ul style="list-style-type: none"> ● työkeskuksen ohjeet veden ja sähkön säästeliäästä käytöstä sekä jätehuollosta ● Junailijankadun päiväkodin luomu-diplomi ● Kirjauksenmäen palvelukodissa siirryttiin elintarvikkeiden palautusastioihin ● kaksi Metsämöri -ohjaajan kurssia ● luontoretkiä järjestetty

Hallintokeskus	Tekninen virasto	Vesihuoltolaitos	Ympäristökeskus	Koulutuspalvelukeskus	Kulttuuri- ja vapaa-aikakeskus	Perusturvakeskus
<p>2003</p> <ul style="list-style-type: none"> ● kaupungin hankintojen auditointi ja hankintojen ympäristönäkökohtien selvityksen päivitys ● käytöstä poistetun irtaimiston kierrätys- ja myyntiohje käyttöön 	<ul style="list-style-type: none"> ● neljä uutta kiinteistöä rakennusautomaatiikan piiriin ● Kokon alueen radan liikennemeluselvitys ● kevyen liikenteen väylät mm. puistoraitti Hyttimestarinkadulta Pukantielle ● Vantaanjoen kalataloudellisen kunnostuksen jatko 	<ul style="list-style-type: none"> ● vesihuoltolaitoksen toiminta-alue ja kehittämissuunnitelman valmistelu ● Riihimäen seudun pohjaveden suoje-lusuunnitelman laadinnan aloittaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ● Riihimäen ympäristön tilan seurantaohjelmat valmistuivat ● kasvihuonekaasujen kehityssennuste ja toimintasuunnitelma ● raideliikenteen ympäristöhaittoja koskeva selvitys ja yritysten ympäristökilpailu toteutettiin ● Luontokoulutoiminta käynnistyi 	<ul style="list-style-type: none"> ● kauppaoppilaitoksen ympäristöohjelma ja valtakunnallinen kaupan ja hallinnon alan oppilaitosten kestävän kehityksen ohje ● kestävän kehityksen näkökulma paikallisissa opetussuunnitelmissa 	<ul style="list-style-type: none"> ● jäähallin kylmälaitteiden ja laatan uusiminen, jäähditysnes-teeksi biohajoava neste ● lähiliikuntapaikkojen rakentaminen 	<ul style="list-style-type: none"> ● Junailijankadun päiväkotia Portaat Luomuun -ohjelman toiselle portaalle ● kierrätystapahtumia päiväkodeissa ● ympäristökasvatus päivittäistä ● Kirjauksen päiväkodille Vihreä Lippu
<p>2004</p> <ul style="list-style-type: none"> ● energian- ja paperin säästötoimenpiteet onnistuneet hyvin ● kaupungintalon valaistus kello-ohjattu ● energiansäästölamppuihin siirtyminen saneeratulla puolella 	<ul style="list-style-type: none"> ● puistometsien hoitosuunnitelma valmistui ● Vahteriston luonto- ja meluselvitykset valmistuivat ● kaksi uutta kiinteistöä rakennusautomaation piiriin, energiakatselmuksella koululla 	<ul style="list-style-type: none"> ● pohjaveden suoje-lusuunnitelma valmistui ● jätevedenpuhdistamon esikäsittelyn tehostaminen ja mädättämön rakentaminen käynnistyi, biokaasun hyötykäyttöä tehostetaan 	<ul style="list-style-type: none"> ● hankintojen ympäristövaikutuksia koskeva raportti valmistui ● luonnon monimuotoisuuden seurantahanke käynnistyi: noin 100 luontokohdetta inventoitiin ● liito-oravien esiintymis- ja pesimisalueet kartoitettiin ● yrityksen ympäristökansio -tietopaketti valmistui 	<ul style="list-style-type: none"> ● kauppaoppilaitokselle ympäristösertifikaatti ● koulutarvikkeiden tilauksessa ja koulukuljetuksissa pyritään ottamaan ympäristöasiat huomioon ● perusopetuksen opetussuunnitelmassa aihekokonaisuus "vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta" 	<ul style="list-style-type: none"> ● energiaa säästävät valaisimet Keskuskentälle ja Hirsimäen kentälle ● jäähallin ja tekojäätöradan automaatiikka kattavammaksi 	<ul style="list-style-type: none"> ● turvallisuussuunnitelmat valmistuivat: myös ympäristöriskit mukana ● yhden kotipalveluauton uusiminen, työkeskuksen kuljetukset palvelulinjalla taksien sijaan ● Metsämörri kaikissa päiväkodeissa

Riihimäen kaupunki 20.4.2005

Ympäristöohjelmat vuonna 2004

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Tekninen virasto/ Kaavoituspalvelut	Vuorovaikutteisen suunnitelun kehittäminen. Vaikutusten arvioinnin kehittäminen.	Yleisötilaisuudet, suunnitelmien havainnollistaminen, vaihtoehtojen tutkiminen. Ympäristöselvitysten teettäminen.	Maakuntakaavaan osallistuminen yhteistyössä Hämeen liiton kanssa. Vahteristo luontoselvitys ja meluselvitys. Kokko-Taipale IV, meluselvityksen lisäosa. Tilhikorttelin asemakaava, maaperän puhdistaminen. Lasin alueen asemakaavamuutos, maaperän puhdistamista koskevat määräykset.	Kyllä Kyllä Valmistui 2005 Kesken Kesken
Kartta- ja tonttipalvelut/ talousmetsien hoito	Metsät terveitä ja monipuolisia.	Taajamametsien monikäyttöisyys.	Vuosittaiset hakkuu- ja hoitohankkeet. Vuosittaiset ohjelmat hakkuu- ja hoitotoimista metsäsuunnitelman mukaan.	On hoidettu metsäsuunnitelman mukaisesti.
Vesihuoltolaitos/ Jätevedenpuhdistamo	Jätevedenpuhdistamon toimintavarmuus.	Laitosten teollisuusvesistä ei ole haittaa puhdistamon toiminnalle.	Teollisuusjätevesisopimukset pidetään ajan tasalla. Teollisuusjätevesisopimusten piirissä olevien laitosten jätevesien laadun seuranta. Teollisuuslaitosten riskikartoituksia jatketaan yhteistyössä ympäristönsuojeluyksikön kanssa. Jatkuva.	Kyllä Kyllä Kyllä
Vesihuoltolaitos	Viemäriverkoston ympäristövaikutusten pienentäminen. Pohjaveden oton minimoiminen.	Viemäreiden ylivuotojen vähentäminen. Pumpattavan jätevesimäärän pienentäminen. Vesiverkoston vuotovesimäärän pienentäminen.	Viemäriverkoston saneeraus. Sadevesiviemäriverkoston rakentaminen myös vanhoille asuntoalueille. Vuosittain jatkuva. Vuotavien vesijohtojen saneeraus. Vuosittain jatkuva.	Toteutunut saneeraus on liian vähäistä tarpeeseen nähden.
Tila- ja yhdyskuntatekniset palvelut/suunnittelu	Tarkoituksen mukaisten, toimivien, viihtyisien, terveellisten toimitilojen suunnittelu kaupungin palveluille ja toiminnoille.	Keskitytään olevien rakennusten perusparantamiseen ja korjaamiseen. Suunnittelussa pyritään tilojen tarkoituksenmukaiseen mitoittamiseen ja ympäristönäkökohtien huomioimiseen.	<i>Investointiohjelman hankkeet:</i> Pohjoisen koulun perusparannuksen ja laajennuksen suunnittelu ja toteutuksen käynnistäminen. Istuinkiven liikuntahallin yleissuunnittelu ja toteutuksen käynnistäminen (KVR-hanke). Jukolan monitoimitalon ylissuunnittelu ja toteutuksen käynnistäminen (KVR-hanke). <i>Kunnossapito, pienet perusparannukset:</i> Työohjelman hankkeilla on eriasteisia ja -laatuisia ympäristövaikutuksia, suunniteltu mm Kirjauksen päiväkodin jätehuoltokatos laajittelumahdollisuuksiin.	Hankkeet ovat edenneet projektikohtaisten aikataulujen mukaan. Työohjelma on toteutunut pääpiirteissään.
Kiinteistönhoito	Hyötyjätteen keräyksen lisääminen. Energian säästö.	Määräystenmukaisen lajittelutasontoteuttaminen kaupungin kiinteistöissä.	Jätehuoltokaluston uusiminen määräysten mukaisiksi. Tyhjennyskertojen tarpeen kartoitus. Kiinteistön käyttäjien opastus. Hehkulamppujen vaihto energiansäästölamppuiksi.	Kyllä Kesken Kyllä Kyllä

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Siivoustoimi	Ennaltaehkäistään ja vähennetään ympäristökuormitusta ja päästöjä.	Puhdas huoneilma ja viihtyisä työympäristö.	Hankintapäätöksissä kiinnitetään huomiota tuotteiden elinkaareen.	Kyllä
		Energian säästäminen ja veden käytön vähentäminen. Ympäristöystävällisten aineiden valitseminen siivouksessa.	Tietojen jatkuva päivittäminen, henkilökunnan kouluttaminen ja opastaminen aineiden ja välineiden ympäristöön kohdistuvista vaikutuksista. Lajittelujätteet toimitetaan niille varattuihin astioihin.	Kyllä Puutteita jäteasioissa ja tyhjennysväleissä.
Rakentaminen ja kunnossapito	Sisäilman laadun parantaminen. Energian kulutuksen optimointi. Viihtyvyys. Veden kulutuksen vähentäminen. Puhdas pohjavesi. Kaatopaikkajätteiden määrän vähentäminen.	Terveyshaittojen torjunta ja viihtyvyyden parantaminen. Energian säästäminen.	Ilmastointikanavien nuohous 7 kiinteistöä. IV-laitteiden huolto 4 kiinteistöä. IV-laitteiden korjaus ja IV:n parannustoimenpiteitä 2 kiinteistöä. Kaukovalvonnan rakentaminen: Jäähallin huoltorakennus, Uramon koulu. LVI-järjestelmän huolto Kirjauksenmäen palvelukeskus. Patastenmäen puukoulu: ikkunoiden tiivistäminen ja viipalekoulun sähköpattereiden uusiminen Uramon koulu: energiakatselmuksen suorittaminen, ikkunoiden uusinta. Karan ja Pohjolanrinteen koulu: patteriventtiilien huolto. Lasimuseo: patteriventtiilien uusiminen. Palstakatu 11, Huurrekuja 16: lämmityskattilan uusiminen Lisäksi tehty Karan koulun energiakatselmuksen.	Tehty 5 kiinteistöä. Siirtyneet 2005. Tehty Jäähalli tehty, Uramo siirtynyt 2005. Tehty Tehty Tehty Siirtynyt 2005. Tehty Tehty
		Veden kulutuksen vähentäminen. Öljyvuojojen estäminen, lämmityslaitosten häiriötön toiminta.	Vesihanojen uusintaa/ huoltoa: Kirjauksenmäen palvelukeskus, Harjunrinteen koulu, Otavan päiväkoti, Lasimuseo. Öljysäiliön tarkastus ja puhdistus 5 kiinteistöä. Huurrekuja 16: öljysäiliön uusiminen.	Tehty Tehty Tehty 7 kiinteistöä. Siirtynyt 2005.
		Jätteiden hyötykäytön lisäys ja kierrätyksen tehostaminen. Paloturvallisuuden parantaminen.	Uramon koulu: uusi jätekatos. Kirjauksen päiväkoti: uusi jätekatos.	Tehty Tehty
Kt-suunnittelu ja rakentaminen	Liikenteen ympäristövaikutusten pienentäminen erityisesti herkästi häiriintyvillä alueilla. Maa-aineksen ottamisen minimoiminen. Luonnonvarojen säästäminen. Luonnonolosuhteiden säilyttäminen.	Ajoneuvoliikennemäärän pienentäminen.	Kehitetään joukkoliikenteen palveluita. Täydennetään kevyen liikenteen väylien verkostoja. Rajoitetaan liikennöintiä asuuntoalueilla (läpiajokiellot, nopeusrajoitukset, hidasteet).	Reitit uusittu. Kyllä Kyllä
		KT-rakentamisessa syntyvien kaivumaiden hyötykäyttö.	KT-rakentamisesta syntyvien massojen käyttäminen maisema- ja meluvallien rakentamiseen mahdollisimman lähellä syntypaikkaa, yksityiskohtainen suunnitelma-alueen kunnallistekniikkaa suunniteltaessa. Tavarantoimittajilta pyydetään selvitys tuotteiden ympäristövaikutuksista ja hankitaan mahdollisuuksien mukaan mahdollisimman vähän luonnonvaroja kuluttavia tuotteita. Valinnoissa huomioidaan myös tuotteiden hävittäminen käytön jälkeen.	Toteutuu uusien asema-kaavojen alueilla, vanhoilla alueilla puutteellista. Toimitaan hankintaohjeen mukaisesti yhteistyössä talousyksikön kanssa.
		Rakentamisen ympäristövaikutusten minimoiminen.	Suunnittelussa ja rakentamisessa kiinnitetään erityistä huomiota vesiasioiden hallintaan. Rakentamisessa ei tarpeettomasti muuteta varsinaisen rakennusalueen vieraaluiden kasvillisuus- tai maaperäolosuhteita.	Pyritään aina muuttamaan kohteen ympäristöä mahdollisimman vähän.

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Puistotoimisto	Ympäristönäkökohtien lisääntyvä huomioiminen toiminnassa.	Turhan energiankäytön ja kaatopaikkojen kuormituksen väheneminen.	Kierrätyksen ja lajittelun jatkaminen ja edelleen kehittäminen. Pienkonekannan uudistaminen taloudellisempaan ja vähäpäästöisempään suuntaan.	Kyllä, määrät edellisvuosien tasolla. Kyllä
Varikkotoiminnot	Pakokaasuhaittojen vähentäminen.	Polttoaineen kulutuksen ja pakokaasupäästöjen pieneminen.	Kaluston hankinta Autojen ja työkoneneiden hankintasuunnitelman 2003–2005 mukaisesti.	Leasing-sopimukset käyttöönotto 2005.
Hallintokeskus/ Hankinnat	Kokonaistaloudelliset ja ympäristönäkökohdat huomioivat hankinnat.	Ympäristön kuormitusta vähentävät hankinnat	Tarjouspyyntöihin vaatimus ympäristökysymyksistä: tarjouksesta on käytävä ilmi eri vaihtoehtojen vertaillut ympäristövaikutukset. Huomioidaan päätöksenteossa ympäristöystävällisyys. Ohjeistetaan hallintokuntia palveluhankinnoissa. Hankintaprosessin sähköistäminen. Hymonet-tietokannan hyödyntäminen.	Kyllä Kyllä Kyllä Ei Kyllä
Monistamo	Sähkön kulutuksen vähentäminen.	Sähkön kulutuksen vähentäminen. Paperin käytön vähentäminen. Ympäristöystävällisten tuotteiden käytön lisääminen.	Koneiden sähkön käytön vähentäminen. Laitekanta uusittu keväällä 2001 vähemmän energiaa kuluttaviin laitteisiin. Kopiokoneet ajastettu sulkeutumaan virransäästötilaan, jos niitä ei käytetä 10 minuuttiin. Koneet käynnistyvät aamulla 7.45 ja sulkeutuvat klo 17. Kaksipuoleisuuskopioinnin lisääminen. Hinnoittelu tehty kaksipuoleisuutta suosivaksi. Materiaalihankinnoissa kriteerinä ympäristöystävällisyys.	Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä
Atk	Sähkön kulutuksen vähentäminen. Kaikki laitteet kierrätykseen.	Sähkön kulutuksen vähentäminen. Jätteiden vähentäminen ja hyötykäyttö.	Atk-laitteiden sammuuttaminen työpäivän jälkeen. Ohjeet Riihimäen kaupungin tietokoneiden käyttäjille. Käytöstä poistetuista atk-laitteista otetaan käyttöön varaosia. Käyttökelpoiset kierrätetään kaupungin omissa yksiköissä. Korjauskelvottomat toimitetaan PC-Netille hävitettäväksi.	Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä
Kaupungintalo	Sähkön kulutuksen vähentäminen.	Sähkön kulutuksen vähentäminen.	Valaistus kello-ohjattu kaupungintalolla ja ulkoalueella. Ilmastoinnissa lämmön talteenotto. Osassa kiinteistöä lähestymisvaloautomaatiikka. Saneeratulla puolella kaikki lamput energiansäästölamppuja. Muutokset koskevat pääosin saneerattua puolta.	Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä
Perusturvakeskus	Sosiaalinen kestävä kehitys. Lasten ympäristötietoisuus.	1. Ympäristönäkökulman sisällyttäminen toimintaohjelmiin. 2. Henkilökunnan ja lasten ympäristötietoisuuden parantaminen. 3. Jätteiden vähentäminen ja lajittelun tehostaminen.	1. Teemakokoukset ympäristönäkökulman sisäistämiseksi. 2. Päivähoidon pitkän tähtäimen ympäristöohjelma, jossa vuosittaiset painopistealueet. 3. Eri toimenpiteet paperinkulutuksen vähentämiseksi. Esim. tositteiden kopioinnin ohjeistusta tiukennettu. Vuodet 2002–2004.	Ei hallintokunnan yhteisiä. Sisältää ympäristökasvatuksen perusraamin. Kokonaiskulutus kasvanut 80 riisiä, kopiointi on laskenut.

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Perhepäivähoito	Kestävä kehitys.	Tukea kunnioittavaa suhtautumista luontoon sekä eri aistien avulla saada vinkkejä sen tutkimiseen.	Kolme teemailtaa Luontokoulu Sinitiaisen avustuksella.	Kyllä
Päivähoito	Ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen toiminnan suunnittelussa ja kasvatuksessa.	Ympäristötietoisuus ja positiivinen asenne luonnonvarojen harkittuun käyttöön.	Ympäristötiedon jakaminen Metsämörri-koulutusta soveltaen. Jatkuvaa. Uusia ohjaajia koulutetaan.	Luontevana osana toimintasuunnitelmissa. Kyllä
Aluesairaalan päiväkot	Ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen toiminnan suunnittelussa ja kasvatuksessa.	Ympäristötietoisuus ja positiivinen asenne luonnonvarojen harkittuun käyttöön.	Metsämörri-toiminta. Biojätteen, paperin, pahvin ja maitotölkkien keräys. Käsi-paperieitten puolitus. Veden- ja energian säästävään käyttöön ohjaaminen.	Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä
Hirsimäen päiväkot	Kasvatustyössä ja toiminnan suunnittelussa huomioidaan ympäristönäkökohdat.	Luonnon kunnioittaminen.	Ympäristötiedon antaminen lapsille. Henkilöstöä osallistuu Metsämörri-koulutukseen. Jätehuolto, lajittelu.	Toteutuu päivittäin. Kyllä Kierrätys toimii.
Jukolan päiväkot	Kestävän kehityksen opettaminen lapsille. Lasten ympäristötietoisuus.	Jätteiden vähentäminen ja lajittelun tehostaminen. Energian säästö. Lasten ympäristötietoisuuden parantaminen.	Kierrätetään maitotölkit, osa papereista, patterit ja lamput. Roskat kerätään keskitetysti. Kompostointia. Tietoiskuja kompostoinnista ja lelujen kohtelusta. Käsi-pyyhkeitä paperipyyhkeiden sijaan Sähköjen sammuttaminen turhista paikoista. Yritämme pestä pesukoneet täysin. Hyvä etukäteissuunnittelu ennen päiväkodin remonttia. Vanhempien kannustus jalkaisin liikkumiseen.	Kyllä Ympäristökasvatus on päiväkodin omaa aluetta. Paljon on riippuvaista henkilökunnan asenteista. Ne muuttuvat pikku hiljaa.
Junailijankadun päiväkot	Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.	Aamu- ja välipala koostuvat kokonaan luomuraaka-aineista. Lasten ympäristötietoisuuden lisääminen.	Portaat Luomuun osallistuminen alkaen syksy -02. Luomuviikon järjestäminen luomutietoisuuden lisäämiseksi. Luontoretket Metsämörri-koulutusta soveltaen. Jätteiden lajittelu: kartongit, pahvit, paperit, biojäte.	2. porras menossa. Luomuviikko pidetty. Kyllä Kyllä
Kontiontien päiväkot	Ympäristöstä huolehtiminen opitaan jo lapsena, joten aikuisena se on rutiinia.	1. Lajitellaan 2. Ympäristön siisteys 3. Kierrätys 4. Säästäväisyys (materiaali, energia) 5. Lapset tutustuvat luontoon eri vuodenaikoina.	1. Päivittäisten jätteiden oikea lajittelu. 2. Keskustelut ympäristöasioista. 3. Kirpputori. 4. Käytetään säästeliäästi esim. askartelumateriaalia, vettä, sähköä, paperia ym. 5. Järjestetään säännöllisesti metsämörrikoulua ja luontoretkiä.	Lajittelu on onnistunut Kyllä Osittain toteutunut, on edelleen opittavaa. Metsäretkiä on järjestetty ympäri vuoden.
Kirjauksen päiväkot	Kestävä kehitys. Kaikessa toiminnassa ympäristönäkökohtien huomioiminen.	Lisätä tietoisuutta veden merkityksestä kaikelle elämälle sekä opastaa sen harkittuun käyttöön.	Vihreä lippu suunnitelman toteuttaminen. 1. Jokainen osasto tekee lasten ikäkauteen sovelletun oman veteen liittyvän toimintasuunnitelman. 2. Kuukausittain vesitietoiskut osastojen ilmoitustauluille. 3. Kysely vedenkäytöstä sekä vanhemmille, lapsille että henkilökunnalle. 4. Vesiteema mukana kaikessa toiminnassa: sadut, tarinat, kuvallinen ilmaisu, liikunta, musiikki, retket.	Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Päiväkoti Otava	Asennekasvatus, tietoa eri kierrätystavoista.	Tiedosta toimintaan – kierrätys toimintatavaksi päiväkodin arkeen.	Metsäretket Metsämörri-koulutusta soveltaen. Osastoilla olevat kierrätyspisteet, metalli, lasi, paperi, kartonki, maitopurkit. Lapset osallistuvat lajitteluun ja vievät kierrätykseen.	Kyllä Kyllä Kyllä
Peltosaaren päiväkot	Kasvatuksessa ja toiminnan suunnittelussa opetetaan ottamaan vastuu yhteisistä ympäristöä koskevista asioista. Positiivisen asenteen luominen.	Vastuun ottaminen omasta ympäristöstä. Roskien lajittelu. Energian säästö.	Luonnon kunnioittaminen retkillä, Metsämörri-toiminta. Jätteen kierrätys tutuksi kaikille ja osaksi jokaista päivää. Lajitellaan seka- ja biojäte, paperi, keräyskartonki. Järkevä veden ja valojen käyttö ja tuuletus. Ympäristöriskit sisältävän turvallisuusohjelman päivitys.	Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä
Koivukoti	Näkökohtien huomioon ottaminen toiminnan suunnittelussa ja kasvatuksessa.	Jätehuolto, jätteiden lajittelu. Energian säästö. Veden kulutuksen seuranta.	Paikkakohtainen ympäristökasvatus. Energian säästöä opetetaan lapsille valojen käytössä ja veden kulutuksessa. Uusi vettä säästävä hana.	Tavoitteet saavutettu. Uusi hana asennettu.
Käpäläkoti	Luonnon kunnioittaminen/suojelua. Jokamiehen (lapsen) oikeudet luonnossa.	Pidä ympäristö siistinä. Suojellemme luontoa. Lajittele, säästä, kerää ja kierrätä!	Pidämme kierrätysviikon, jolloin puhumme lapsille kierrätyksestä ja roskien lajittelusta. Käymme kirpparilla, kierrätyskeskuksessa. Koko vuoden aihe jatkuu lajittelua. Askartelumateriaalit osittain kierrätysmateriaalia.	Ohjelma toteutunut suunnitelman mukaisesti. Lajittelu ja kierrätys toimivat, taloyhtiöllä kaikki jäteastiat.
Lemmikkikoti	Otetaan ympäristönäkökohdat huomioon kasvatuksessa.	Tiedon ja tietoisuuden lisääminen (minne, miksi jne.) Positiivinen suhtautuminen kierrätykseen ja luonnonvarojen säästämiseen.	Lisääntynyt ympäristökasvatus, lapset osallistuvat jätteiden lajitteluun ja kierrätysmateriaalien viemiseen kierrätyspisteeseen. Metsässä luonnon ehdoilla. Säästetään vettä ja sähköä, pestään täysiä koneellisia, sammutetaan tarpeettomat valot.	Toteutunut hyvin. Luontoretket, lajittelu, kierrätys ja energiansäästö ovat osa jokapäiväistä elämää.
Niittyvilla	Ympäristön huomioiminen kasvatuksessa.	Ympäristötietoisuus, "kasvun ihme".	Kasvi-/ yrttimaan perustaminen keväällä. Puutarhajätteen kompostointi. Reppuretket. Aikuisten esimerkillinen toiminta eri tilanteissa.	Satoa suoraan maalta. Toimi erittäin hyvin. Kyllä Kyllä
Saarikoti	Lasten ympäristökasvatus.	Ympäristötietoisuuden lisääminen.	Kohdennamme enemmän lapsiin kierrätystä, energian säästöä, jätteiden vähentämistä, paperin säästöä. Askartelussa kierrätys- ja luontoystävällisiä materiaaleja.	Kierrätys ja lajittelu toimii hyvin. Energian käyttöä tarkkaillaan.
Mäkikujan perhekoti	Veden kulutuksen vähentäminen.	Veden kulutuksen vähentäminen.	Korjataan vuotavat wc:t ja hanat. Pestään täysiä koneellisia pyykkiä. Keittiötyössä astianpesukoneeseen täyspesut. Pesut juoksevan veden alla minimiin. Lasten käsienpesut vettä säästäen. Kierrätystoimenpiteet jatkuvat. Keräyskartonkiastia.	Kyllä Kyllä Kyllä Veden käyttöä seurattu. Puuttuu edelleen.

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Kirjauksenmäen palvelukeskus	Sosiaalinen kestävä kehitys.	Perusturvakeskuksen yhteiset tavoitteet.	Vaippaseuranta, energiankulutusseuranta. Jätteiden lajittelu ja uusiokäyttö.	Seurannat toimivat. Tyhjennykset eivät toimi.
Rautatiepuiston päivätoimintakeskus	Jätteiden asiallinen kierrätys.	Jätteiden vähentäminen ja materiaalin kierrätys.	Odotetaan edelleen asiallista jätteen keräyspistettä.	Vuoden 2005 ohjelmassa.
Kotolaakso	Kierrätyksen tehostaminen.	Jätteet omiin paikkoihin lajiteltuna. Mikäli epäkohtia lajittelussa, yhteys isännöintiin.	Lajitellaan; bio- ja sekajäte, lasi, pahvit esim. lääkepurkeista, keräyskartonki ja paperit uusiokäyttöön. Käytetään kierrätyskeskuksen palveluja, kierrätetään vanhat ehyet matot yms. Ovet, ikkunat kiinni, ei käytävään tuuletusta.	Lajittelu toimii suunnitelmien mukaisesti, jäteastioiden seutu siistiyntynyt. Ruoka toivotaan kestoastioissa.
Uranuskoti	Kierrätys	Jätteiden vähentäminen/ lajittelu.	Jätteet lajitellaan ja viedään omiin keräyspisteisiinsä (maitopurkit, pahvit, lasi yms.).	Lajittelu toimii, roskisten ympäristö likainen.
Työkeskus/ työtoiminta	Kestävä kehitys.	Materiaalin ja hankintojen pitkä elinkaari. Jätteen vähentäminen. Energian säästö. Veden säästö.	Laadittu ympäristön säästöohjeet, jotka sisältävät - keittiön kylmälaitteiden säästävä käyttö - terapian laitteiden säästävä käyttö - kassakone, keskusimuri, lattianhoitokone - materiaalihuolto - jätehuollon ohjeistus - sähkön ja veden käytön tehostaminen	Ympäristön säästöohjeissa olevat kohdat ovat toteutuneet suunnitelmien mukaisesti. Energian ja veden kulutus on laskenut vuodesta 2003.
Öllerikoti	Kierrätyksen tehostaminen. Energian käytön tehostaminen.	Jätteet omiin paikkoihin lajiteltuna. Lämmön, sähkön ja veden säästö.	Lajitellaan bio- ja sekajäte, lasit, patterit, metallit, tölkit (kartonki) kerätään omiin pisteisiin. Asuntojen järkevää tuuletus. Laitteista virta yöksi pois, yöllä vain yövalot. Kuivauskaappien käytön vähentäminen.	Öllerikodin ja Rautatiepuiston toimintakeskuksen yhteinen keräyspiste vuoden 2005 ohjelmassa.
Koulutuspalvelukeskus	Kestävä kehitys kaiken toiminnan perustana.	Riihimäkeläiset koululaiset kasvavat ympäristömyönteisiksi ja vastuullisiksi toimijoiksi.	Luontokoulu Sinitäinen toimii vuoden 2005 loppuun saakka ja on sijoittunut HÄMY-hankkeen yhteyteen. Suomen ympäristöopisto SYKLI toimii kauppaoppilaitoksen tiloissa, etsitään yhteistyötä koulujen kanssa. Uudet opetussuunnitelmat ovat parhaillaan tekeillä. Kuljetusten ympäristövaikutukset (logistiikka). Jätteiden lajittelupisteet kaikkien koulujen alueilla.	Kyllä Kyllä Kyllä Koulu 22.6.04: suunnitelmat käyttöön 1-8 lk 1.8.04, kaikki 1.8.05
Eteläinen koulu	Kestävän kehityksen toteuttaminen.	Vähentää paperinkulutusta (moniste, käsipyyhe) ja kierrätyskelpoisen materiaalin keräys ja kierrätys.	Tiedottaa opettajia ja oppilaita asiasta (käsipaperi).	Käsipaperin kulutus ok, kierrätys toteutunut, monistepaperin käyttö lisääntynyt.

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Haapahuhdan koulu	Kaatopaikkajätteen vähentäminen. Jätteiden lajittelu.	Kestävä kehitys arkitoinnoissa.	Jätteet lajitellaan.	Kyllä
Herajoen koulu	Asenteiden ja tietojen kehittäminen kestäväkehityksen mukaiseksi.	Jätteiden lajittelu osaksi jokapäiväistä käytäntöä. Oman koulupihan arvostaminen ja kunnossapito. Sähkökulutuksen vähentäminen.	Luokissa lajitellaan paperit ja käsipaperit. Yhteisesti lajitellaan biojäte, maitotölkit ja pahvit. Kerran lukuvuodessa pidetään ympäristöviikko; aiheena vuorovuosina lajittelu tai oman pihan kasvien tuntemusta. Lisäksi pidetään pihan kunnostus- tai siivoustalkoita. Sammutetaan luokista valot pitkän välitunnin ajaksi.	Asetetut tavoitteet ovat toteutuneet. Koulussa pidetään ympäristöasioita erittäin tärkeänä.
Hiivolan koulu	Kestävä kehitys arkitoinnoissa.	Luonnonvarojen säästäminen aloittamalla luokissa paperin lajittelu – kierrätys + pyrkimys vähentää paperin kulutusta.	Jokainen tarkkailee paperin kulutustaan, hyödynnetään pienet ylijäävät paperit yms. Luokissa eritellään paperit keräyslaatikkoon, ei sekajätteeseen.	Turhan kulutuksen välttäminen koulutyössä on onnistunut, tavoitte saavutettu.
Lasitehtaan koulu	Oppilaiden asenteiden ja tietojen kehittäminen kestävästä kehityksestä.	Koko kouluväen hyvä tietoisuus ja yhteisvastuu ympäristöasioista.	Opetuksessa huomioidaan kestävä kehitys eri oppiaineissa. Kirjojen kierrätys, kankaiset käsipyyhkeet. Säästövihjeitä ilmoitustaululle. Pienten voi- ja margariinirasoiden käytöstä siirrytty suurempien käyttöön.	Kyllä
Patastenmäen puukoulu	Koko koulun väen tietojen ja asenteiden muokkaaminen ympäristöystävälliseen suuntaan. Vastuu!	Pienet arkiset ratkaisut ovat arvokkaita ja tärkeitä.	Jätteiden lajittelu; paperi, biojäte päivittäin, lasi ja paristot. Vastuu omista ja yhteisistä tavaroista. Kaatopaikkajätteen vähentäminen. Kopioinnin järjeistäminen. Kone ei tue kaksipuoleisuutta. Koulun ympäristöstä huolehtiminen (mm. siivous, kunnostus). Oppilaiden kanssa tarpeen tullen. Luontoretket: oman luontosuhteen vahvistaminen. Vihreä Lippu -projektiin osallistuminen syksystä alkaen on harkinnassa.	Lajittelu on arkipäivää. Järjestyssäännöissä Määrä lisääntynyt. Vihkotyöskentely. Keväällä. Olennainen osa koulun toimintaa. Muutokset koulussa veivät energian.
Peltosaaren koulu	Jätteiden lajittelun sujuminen. Jätteiden synnyn ehkäiseminen. Sähkökulutuksen vähentäminen.	Luokissa syntyvä jäte lajitellaan omiin astioihinsa. Turhan sähkökulutuksen vähentäminen.	Kerrataan opettajien kanssa jätteiden lajittelu luokissa. Opettajat vievät tiedon oppilaille ja ohjaavat oikeaan lajitteluun. Käytetään kierrätysmateriaaleja. Yhteistyötä siistijien kanssa. Opettajia muistutetaan sammuttamaan luokista ja yleisistä tiloista valot. Tietokoneet sammutetaan yöksi.	Ohjelma toteutunut, edetään pienin askelin.
Pohjoinen koulu	Kestävä kehitys arkitoinnoissa.	Jätteiden lajittelu ja kierrätys. Ruskean pahvin keräys. Monistepaperin ja käsipyyhkepaperin säästäminen. Sähkön säästäminen.	Jatketaan keräyspaperin/pahvin keräämistä. Talousjätteet lajitellaan ruokailun yhteydessä. Turhan monistamisen välttäminen, kaksipuoleiset monisteet. Pyyheliinoiden käyttö luokissa. Valojen ja muiden sähkölaitteiden virran katkaisu.	Ohjelma toteutunut

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Uramon koulu	Asenteiden ja tietojen kehittämisen kestävä kehityksen edistämiseksi.	Koko koulun henkilökunnan ja oppilaiden yhteisvastuu ympäristöasioista. Kestävä kehitys osaksi opetusta ja koulun arkikäytäntöjä.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Huomioidaan opetuksessa kestävä kehitys eri oppiaineissa ja järjestetään aiheeseen liittyviä teemapäiviä. 2. Hankitaan ympäristöystävällisiä tuotteita. 3. Lajitellaan jätteet koulun eri tiloissa. 4. Kierrätetään oppikirjoja ja muuta materiaalia. 5. Kiinnitetään huomiota energiankulutukseen ja säästöön 	Asetetut tavoitteet ovat toteutuneet.
Harjunrinteen koulu	Toimiminen kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti.	Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys opetuksessa ja arkikäytännöissä. Energian ja veden säästäminen.	Opetussuunnitelmassa huomioidaan kestävä kehityksen tavoitteet. Ruokalassa tarjotaan maito juoma-annostelijasta ja levitteet isoista rasioista. Rulla-automaateista tulee kerralla vain yksi arkki käyttöön. Lajitellaan valkoinen paperi, keräyspaperi, talouskartonki ja pahvi, metalli, lasi, ongelmajätteet. Tiedotetaan ja opetetaan energiataloudellisuutta. Valot sammutetaan luokista ja tietokoneet töiden päätyttyä. Ikkunoiden sulkeminen ja kiinnipitäminen lämmityskaudella. Veden kulutusta seurataan ja hanoja huolletaan.	Ohjelma on toteutunut suunnitelmien mukaisesti.
Karan koulu	Parantaa viihtyvyyttä ja järkevä rahankäyttö.	”Kestävä kehitys arkipäivän rutiiniksi”.	Opetussuunnitelmaan sisältyy ympäristöopetusta: valinnaiskurssi ympäristökasvatus ja teemailtapäivä koko koululle Koulu yhteisö toimii mallina: lajittelu, kierrätys. Kestävä kehitys ymmärretään laajasti, myös sosiaalisena Tukitoiminta toteutuu kestävä kehityksen mukaisesti: energia, jäte ja ruokailu.	Valinnaiskursseja pidetty. Koulu yhteisö toimii mallina ja tukitoiminta toteutui kestävä kehityksen mukaan.
Pohjolanrinteen koulu	Saada oppilaat toimimaan käytännössä kestävä kehityksen päämäärien mukaan.	Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys opetuksessa ja arkikäytännöissä.	Jätteiden lajittelu. Kierrätys (metalli, paperi, muovi, lasi, kartonki, pahvi). Biojätteen keräys, ongelmajätteiden keräys (nesteet, patterit, loisteputket, maalit). Materiaalin uusiokäyttö (esim. kuvaamataidossa paperi ja pahvi) ja kirjojen kierrätys. Sähkön ja valokopioiden säästäminen. Valojen sammutus luokissa välituntien aikana, tuuletusikkunoiden sulkeminen yöksi. Oppiainekohtaiset opetussuunnitelmat. Ympäristökasvatus läpäisyperiaatteella eri oppiaineissa.	Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä
Keskuskeittiö	Kaatopaikkakuormituksen vähentäminen. Luonnonvarojen säästö (vesi).	Metallin, eli säilykepurkkien ohjaaminen lajittelun piiriin. Metallin poistaminen sekajätteestä. Vedenkulutuksen vähentäminen ja järkeistäminen.	Jätteiden lajittelu ja kierrätys keskuskeittiön ympäristöohjelman toiminta-periaatteiden mukaisesti. Kerätään biojäte, pahvi, Novopahvi, muovikanisterit, -ämpärit, dynovuorat, metalli, puu, ongelmajäte, toimistopaperi ja lasi. Vuodesta 2000 alkaen jatkuvaa toimintaa. Vedenkäytön säästösuunnitelma suurimpien kohteiden osalta (astioiden pesu, keittopatojen pesu, lattian pesu, lattiakaivot. Veden mittaus yhteinen Peltosaaren koulun kanssa. Jatkuva toimintaa.	Jätteiden lajittelu ja kierrätys toimii ympäristöohjelman mukaisesti. Veden kulutus kiinteistöllä laskenut 309 m ³ eli 11 % edellisestä vuodesta.

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Riihimäen lukio	Tiedostavat sukupolvet.	Kestävän kehityksen ajatuksen toteutuminen. Pienempi ekologinen jalanjälki.	Jätteiden lajittelu. Sähkön ja valokopioiden säästäminen. Loma-aikojen energiasäästöt. Oppiainekohtaiset opetussuunnitelmat.	Kyllä Opseihin sisältyy kestävä kehitys.
Riihimäen kauppaoppilaitos	Kestävän kehityksen kokonaisvaltainen sisäistäminen. Energian ja materiaalien säästäminen. Biojätteen lajittelu. Materiaalien säästäminen.	Kestävän kehityksen huomioon ottaminen opetussuunnitelmien mukaisesti. Materiaalien säästäminen. Lämmitysenergian kulutuksen pitäminen kohtuullisena. Sähkön säästäminen. Veden säästäminen. Pyritään pitämään oppilaitos riittävän siistinä mahdollisimman vähän luontoa rasittaen. Pyritään minimoimaan jätteen syntyminen. Lajittelussa noudatetaan kaupungin ohjeita. Terveystieteiden käytettävien materiaalien suunnittelu ja käyttö tarkoituksenmukaisesti.	Opettajat ottavat huomioon kestävä kehityksen, sen mukaisesti kuin se opetushallituksen alaisen projektin yhteydessä valmisteltiin. Paperin kulutusta vähennetään kehittämällä sähköistä viestintää. Otetaan talteen kierrätettävä paperi. Muun opetusmateriaalin säästävä ja järkipöytäkäyttö Opetusmateriaaleja säästävät laitehankinnat. 1. Lämmitys: Luokkatilojen lämpötila keskimäärin + 21 asteessa. 2. Tuuletus pysäytetään öiden ja viikonloppujen ajaksi. 3. Vältetään ikkunoiden liiallista aukipitämistä. 1. Luokkien valaistus pyritään sammuttamaan tuntien jälkeen. 2. Tietokoneet ja näytöt sammutetaan päivittäin tuntien jälkeen. Pyritään vaikuttamaan henkilökunnan, opiskelijoiden ja muiden käyttäjien asenteisiin turhan vedenkäytön vähentämiseksi. 1. Pyritään vaikuttamaan henkilökunnan, opiskelijoiden ja muiden käyttäjien asenteisiin tilojen siisteyden ylläpitämiseksi. 2. Pyritään käyttämään mahdollisimman vähän ympäristöä rasittavia kemiallisia aineita. Pyritään tilaamaan ruoat mahdollisimman hyvin kulutusta vastaaviksi. Pyritään käyttämään mahdollisuuksien mukaan lähiruokaa. Kertakäyttöasioita käytetään mahdollisimman vähän. Ruokailutoimikunnan kautta pyritään ottamaan huomioon ruokailun suunnittelu vastaamaan opiskelijoiden toivomuksia. Ruokailun toteutuksessa otetaan huomioon kasvatuksellinen näkökulma. Ongelmajätteiden lajittelu ja toimittaminen eteenpäin. Salassa pidettävien tietojen asianmukainen hävittäminen.	10% lisäys opetussuunnitelmissa. Kulutuksen aleneminen 9,5 % syyskauden aikana. Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä
Kirjasto	Toimia työssään ympäristönäkökohdat huomioiden.	Jätteiden vähentäminen ja mahdollinen hyötykäyttö.	Lajitellaan ja kerätään paperikeräykseen menevä paperi toimistoissa, kokoelmista poistettavat sanomalehdet, poistetut kirjat ja aikakauslehdet ilman kansia. Talousjätteet lajitellaan ohjeitten mukaan. Näyttelyjen toteutuksissa käytetään kierrätettäviä materiaaleja ja hyödynnetään erilaisia muussa käytössä olleita tarvikkeita.	Kyllä Kyllä Kyllä
Musiikkiopisto	Energian kulutus, jätteiden käsittely.	Edellisten vähentäminen ja tehostaminen.	Sähkön ja veden kulutuksen tarkkailu, jätteiden lajittelun tehostaminen, tiedotus ja seuranta.	Tarpeettomia valoja sammutettu. Lajittelu toimii.

Hallintokunta/yksikkö	Ympäristöpäämäärä	Ympäristötavoite	Toimenpiteet/aikataulut	Toteutunut
Ympäristönsuojeluyksikkö	Hyvä ympäristön tila, monimuotoinen ympäristö.	Ajan tasalla oleva ja kattava ympäristön tilan seurantarjestelmä. Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja hyvä ilman laatu. SL-alueiden rauhoittaminen.	Ympäristön tilan seuranta tehdyn suunnitelman mukaisesti: ilmanlaadun mittaukset (hiukkaset ja typenoksidit). Osallistutaan Vantaanjoki-projektin eri osahankkeisiin. Osallistutaan Kuntaliiton vetämään ilmastonsuojelukampanjaan, kasvihuonekaasujen vähentämisen toimintasuunnitelman toteutus ja seuranta. Jatketaan neuvotteluja Hämeen ympäristökeskuksen kanssa yksityismailla olevien SL-alueiden rauhoittamiseksi. Kartoitetaan haihtuvia orgaanisia yhdisteitä käyttävät laitokset rekisteröintiä ja lupien hakua varten. Osallistutaan alueelliseen vesienkunnostushankkeeseen Paalijärven osalta. Kartoitetaan liito-oravien esiintymispaikat Riihimäellä.	Kyllä, hiukkasmittaus keskustassa 2005. Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä Liito-orava inventointi tehty.
Kierrätyskeskus	Tavaroiden elinkaaren pidentäminen. Ympäristövastuullinen kuluttajakäyttäytyminen.	Kaatopaikkakuorituksen vähentäminen, tehokas jätteiden kierrätys ja hyötykäyttö sekä jäteneuvonta.	Vastaanotetun tavaran laatuun kiinnitetään huomiota. Syntyvät jätteet lajitellaan. Myyntä jätteen tavarasta puretaan kierrätettäväksi kelpaavat varaosat myyntiin, puretut materiaalit hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan myös uusiksi tuotteiksi. Tiedotetaan asiakkaille kierrätyskeskuksen toiminnasta sekä kierrätyksen mahdollisuuksista (lehtiartikkelit, näyttelyt, yhteistyö). Kierrätyskeskuksessa annettavaa jätevalistusta kehitetään. Selvittää kierrätyskeskustoiminnan siirtämistä paremmin toimivaan paikkaan. Mahdolliseen valtakunnalliseen kierrätysviikkoon osallistuminen.	Kyllä Kyllä Kyllä Kyllä; puhelinneuvonta, vierailijat, lehtikirjoituksia vähän Normaali päivitys. Tutkittu Ei